

RAPPORT
HÖGSKOLAN VÄST

ISSN: 2002-6196 (Online), 2002-6188 (Print)

Nr 2019:2

Ulla Andrén
Britt Hedman Ahlström
Monica Kinnander
Nóra Kerekes
Maria Skyvell Nilsson
Håkan Nunstedt

Utveckling av ett nytt yrke inom socialpsykiatrisk vård

Utveckling av ett nytt yrke inom social- psykiatrisk vård

Ulla Andrén, Britt Hedman Ahlström, Monica Kinnander, Nóra Kerekes
Maria Skyvell Nilsson, Håkan Nunstedt

© Ulla Andrén, Britt Hedman Ahlström, Monica Kinnander, Nóra Kerekes
Maria Skyvell Nilsson, Håkan Nunstedt

Corresponding: Håkan Nunstedt, hakan.nunstedt@hv.se

Institutionen för Hälsovetenskap
Högskolan Väst
461 32 Trollhättan.

Författare

Ulla Andrén Fil. Dr Pedagogik
Institutionen för Individ och Samhälle, Högskolan Väst
e-post: ulla.andren@hv.se

Britt Hedman Ahlström, Fil.dr., Docent, avdelningschef
Institutionen för Hälsovetenskap, Högskolan Väst
e-post: britt.hedman.ahlstrom@hv.se

Monica Kinnander, Universitetsadjunkt, Leg sjuksköterska med inriktning psykiatri
Institutionen för Hälsovetenskap, Högskolan Väst
e-post: monica.kinnander@hv.se

Nóra Kerekes, Fil.dr., Professor
Institution för Hälsovetenskap, Högskolan Väst
e-post: nora.kerekes@hv.se

Maria Skyvell Nilsson Fil. Dr., Docent
Institutionen för Hälsovetenskap, Högskolan Väst
e-post: maria.skyvell-nilsson@hv.se

Håkan Nunstedt, Fil.dr., Docent, bitr/stf prefekt, avdelningschef
Institutionen för Hälsovetenskap, Högskolan Väst
e-post: hakan.nunstedt@hv.se

Förord

Författarna har på olika och liknande sätt bidragit med hela innehållet i rapporten.

Abstract

The program in Social Psychiatric Care is a three-year program at the university level leading to a vocational qualification in social psychiatric care and a bachelor's degree in the field of Health Sciences. Until the spring of 2018, six litters have graduated. Students in the social psychiatric care program often have personal interest, previous professional experience from the business areas or inspiration from related friends working in the field of activity. Personal experiences of problems in the fields of activity are also prominent among the students. Students believe that personal experience, willingness and ability is important in order to work within the profession. Characteristics of the students are also an interest and a clear empathetic willingness to work with people and they consider that the profession primarily requires characteristics such as altruism, empathy, social skills and deeper knowledge and understanding in the field. Upon completion of education, students want a career role where they can help other people, feel motivated, or they aim for specific positions or areas of activity. Both managers and alumni from the Social Psychiatric Care program value the broad professional competence that the program leads to. Psychiatric competence is emphasized as particularly valuable by both alumni and managers. This competence means that they also complement the other professions in the activities. Students consider themselves possessed a professional identity that involves introducing psychiatric and custody skills to organizations that previously lacked these perspectives. Something that also brings new approaches to patients, users and clients. Being able to use knowledge from several disciplines are considered to be a strength and competence that are well-needed in environments where people with mental ill health are cared for. The alumni perceive their knowledge as both interdisciplinary and interprofessional.

Sammanfattning

Programmet i Socialpsykiatrisk vård är ett treårigt program på högskolenivå som leder till en yrkesexamen inom socialpsykiatrisk vård och en kandidatexamen i huvudområdet Vårdvetenskap. Fram till våren 2018 har sex kullar tagit sin examen. Studenter i programmet för Socialpsykiatrisk vård har ofta ett personligt intresse, tidigare yrkeserfarenhet från verksamhetsområdena eller inspiration från närstående/vänner som arbetar inom verksamhetsområdet. Även personliga erfarenheter av problem inom verksamhetsområdena är framträdande bland studenterna. Studenterna anser att den personliga erfarenheten, viljan och förmågan är viktigt för att kunna verka inom yrket. Utmärkande egenskaper hos studenterna är också ett specifikt intresse och en tydlig empatisk vilja av att arbeta med människor och de anser att yrket framförallt kräver egenskaper som altruism, empati, social kompetens samt en fördjupad kunskap och förståelse inom området. Efter avslutad utbildning önskar studenterna få möjligt till en yrkesroll där de kan hjälpa andra människor, eller så har de sikte på en specifik befattning eller ett speciellt verksamhetsområde. Såväl chefer som alumner från programmet Socialpsykiatrisk vård värdesätter den breda yrkeskompetens som programmet leder till. Den psykiatriska kompetensen betonas som särskilt värdefull av både alumner och chefer. Denna kompetens innebär att de också utgör ett komplement till övriga professioner inom verksamheterna. Studenterna anser sig ha erövat en professionell identitet som handlar om att föra in psykiatriska och vårdande kunskaper till organisationer som tidigare saknat dessa perspektiv. Något som också medför nya förhållningssätt till patienter, brukare och klienter. Att kunna använda kunskap från flera discipliner anses som en styrka och en kompetens som är välbehövad i miljöer där personer med psykisk ohälsa vårdas. Alumnerna uppfattar sin kunskap som både tvärdisciplinär och interprofessionell.

Keywords:

Occupational socialization, student experience, interdisciplinary education, health sciences, psychiatry, social work, higher education, social psychiatric care

Innehållsförteckning

Inledning	1
Behovet av en tvärprofessionell yrkesroll	1
Professionsforskning	2
Programmet för socialpsykiatrisk vård.....	3
Arbetsintegrerat lärande (AIL).....	4
Tidigare erfarenheter och förväntningar hos tre årskullar inom programmet för Socialpsykiatrisk vård.....	7
Studiepopulation i enkätstudien.....	7
Demografiska data för de tre första årskullarnas studenter	7
Tidigare högskoleerfarenhet och skäl till att söka programmet.....	9
Tidigare yrkeserfarenhet inom det socialpsykiatriska verksamhetsområdet	10
Studenternas egenskaper och egenskaper som anses av dem vara viktiga för att arbeta inom socialpsykiatrisk vård.....	11
Studenternas kommande drömfunktion.....	12
Summering	12
Yrkesidentitet som utexaminerad i ett multiprofessionellt yrkesfält.....	14
Studiens resultat	15
Yrkesidentitet i vardande.....	15
Ledande eller vårdande funktion	16
Specialist eller generalist.....	17
Förändring och tradition.....	17
Strategier att närma sig arbetsmarknaden.....	18
Sammanfattning av intervjustudiens resultat.....	19
Alumnprofil för tre studentgrupper från programmet i Socialpsykiatrisk vård	20
Arbetsgivare, befattningar och arbetsuppgifter	20
Karriär och avancemang.....	22
Sammanfattning av alumnprofiler	22
Hur uppfattas yrkeskompetensen av arbetsgivare och alumner?.....	24
Resultat.....	24
En utbildning som leder till en bred kompetens	24
Kompetens inom psykiatrisk omvårdnad	25
Komplement till andra yrkesgrupper.....	26
Sammanfattning och slutsatser av rapporten.....	27
Etablering av professionell identitet.....	27
Arbetsmarknadens relationer och villkor.....	28
Referenser	30
Bilaga I	2
Bilaga II.....	3
Bilaga III	5
Bilaga IV.....	7

Inledning

Syftet med denna rapport är att beskriva och sprida studenters erfarenheter av ett nytt yrke inom socialpsykiatrisk vård utifrån några centrala perspektiv; studenters tidigare erfarenheter, bakgrunder och förväntningar, uppfattning om yrkesidentitet, alumnp profiler samt arbetsgivares och alumners erfarenheter. I rapporten kartläggs och beskrivs studentgruppen som antagits till programmet, studenternas professionella utveckling samt yrkesetablering efter avslutad utbildning. Rapporten består av ett antal studier som är genomförda med studenter i programmet för Socialpsykiatrisk vård, alumner från programmet samt arbetsgivare som anställt dessa alumner.

Programmet Socialpsykiatrisk vård, ibland förkortat SPV, har en tvärvetenskaplig design med vårdvetenskap som huvudområde med kompletterade ämnen socialt arbete och kriminologi. Syftet med programmet är att skapa en yrkesgrupp och en specifik kompetensprofil med fokus på psykisk hälsa respektive ohälsa för att kunna arbeta inom och stärka kompetensen i de olika arbetsfält där personer med psykisk ohälsa vårdas, såsom exempelvis inom psykiatrisk vård, socialpsykiatri och kriminalvård. Programmet har funnits sedan 2013, i skrivande stund drygt sju år, och hittills har fem grupper examinerats från programmet vid Högskolan Väst i Trollhättan.

Programmet kan också ses som ett lokalt exempel på en större förändring och omstrukturering som genomförts de senaste åren vid universitet, högskolor och utbildningsinstitutioner i Sverige och i Europa. Programmet är ett bland många nya program som tillkommit i syfte att möta samhällets behov av såväl akademisering av redan existerande yrkesutbildningar som ett behov av nya yrkeskompetenser.

I ett sedan flera år etablerade projekt studeras förutsättningar för att utveckla ett nytt yrke inom vård och vårdrelaterat kontext och vilka processer som bidrar till att forma en sådan utveckling. Att uppnå professionell status för ett nytt yrke, innebär utmaningar både avseende utbildnings- och professionaliseringsprocess. Rapporten riktar sig framförallt till lärare, studenter och verksamheter med kopplingar till det socialpsykiatriska programmet. Med rapporten önskar författarna bidra med en fördjupad kunskap gällande förutsättningar för utveckling av ett nytt akademiskt yrke inom det socialpsykiatriska vårdområdet. Kunskap som kan bidra till såväl utbildnings- som verksamhetsrelaterade åtgärder, för att stödja en önskad utveckling av ett nytt yrke inom vård, socialt arbete och kriminalvård.

I rapporten görs först en övergripande bakgrund till innehållet som följs av en beskrivning av tre studentgruppers bakgrund och förväntningar vid utbildningsstart. Därpå presenteras resultat från en intervjustudie, med syfte att beskriva examinerade studenters erfarenhet av att möta arbetsmarknaden efter avslutad utbildning. Efter detta följer en alumnp profil från tre studentgrupper, innehållande en beskrivning av alumners: arbetsgivare, verksamhetsområde, befattning och arbetsuppgifter. Slutligen redovisas på vilket sätt den socialpsykiatriska vårdkompetensen uppfattas av arbetsgivare och alumner.

Behovet av en tvärprofessionell yrkesroll

Under 2010, startade utbildningsprogrammet Socialpsykiatrisk vård (SPV) på Högskolan Väst. SPV är ett treårigt tvärvetenskapligt akademiskt program, som syftar till att förbereda studenterna för en bred arbetsmarknad inom fälten psykiatrisk vård, socialt arbete samt kriminalvård. Det akademiska programmet kan också ses som ett resultat av psykiatrireformen 1995 (SOU 1992: 73) med efterföljande politiska beslut. I reformen föreslogs en omorganisation av psykiatrin från institutionsvård till en ökad andel öppenvården, och en mer differentierad psykiatrisk vård uppstår liksom en ökad differentiering mellan yrken (Johansson & Svensson, 2013). Silverhielm och Kamis-Gould (2000) beskrev ett behov av ett närmare samarbete mellan psykiatri, vård och socialt arbete

samt andra vårdgivare. En samverkan som kunde leda till en gemensam vision, ett gemensamt yrkesspråk samt gemensamma mål för behandling av personer med psykisk ohälsa.

Idén med tvärvetenskapliga utbildningar är inte ny, och redan på 1970-talet, diskuterades fördelarna med att involvera flera akademiska discipliner i medicinska och vårdrelaterade utbildningar (Baldwin & Baldwin, 2007). Kurser med tvärprofessionell design har prövats och genomförts och har då baserats på specifika frågor gemensamma för de olika yrkena (Chehade, Bentley & Burgess, 2011). Även samarbeten mellan samhället, utbildningsinstitutioner och hälsovårdsmyndigheter har förekommit vid utformningen av nya utbildningsprogram. Målet har då varit att åtgärda bristen på yrkeskompetens och möta framtida kompetensbehov på den lokala arbetsmarknaden liksom institutionernas behov av nya akademiska program (Anonson, Leischner, Manahan, Randal & Wejr, 2008).

Andra satsningar har gjorts för att öka samsynen mellan olika yrkesyrken. Bland annat har försök genomförts med en gemensam introduktionsutbildning för olika yrkesgrupperna inom vård. Tunstall-Pedoe, Rink och Hilton (2003) undersökte studenters erfarenheter och attityder till gemensamma introduktionsutbildningar och fann att de var positiva, men också att vissa studenter var tveksamma och ifrågasatte relevansen för det egna yrket med motiveringen att de inte ville studera ämnen i onödan.

Utvecklingen och upprättandet av programmet Socialpsykiatrisk vård kan ses som del av ett större uppsving för nya utbildningsprogram inom universitet och högskolor i Sverige. Denna utvecklingstrend uppstod i skärningspunkten mellan tre olika intressenter 1) det statliga intresset att öka utbildningsnivån 2) universitetens strävan att skapa utbildning för nya professionella nischer som locka studenter, och 3) behovet hos särskilda yrkesgrupper att uppnå en professionell status. En ny generation av yrken utvecklas som ett svar på förändringar i samhället. Nya grenar av arbeten och arbetsuppgifter utvecklas och nya inriktningar uppstår ur tidigare kända yrken (Brante, 2014; Brante, Johnsson, Olofsson & Svensson, 2015; Olofsson, & Petersson, 2011).

Professionsforskning

Begreppet *profession* har getts olika innebörd över tid. Ett sätt att definiera profession kommer från Parson (1951) han har sammanställt en kriterielista enligt följande:

- Yrkesutövningen vilar på vetenskaplig grund, det vill säga yrkesutövarnas praktik grundas i vetenskaplig kunskap - eller i mer allmän mening systematisk kunskap.
- Yrket förutsätter därför utbildning på universitetsnivå empiriskt avgränsad till ett visst antal år.
- Denna utbildning är den enda legitima ingången till yrket - examenskraven är själva grunden för yrkeslegitimation.
- Utbildningen är grunden för att kunna skapa gruppmonopol på vissa uppgifter yrkesorganisation.
- Yrkesgrupper är organiserad som en yrkesorganisation, ibland som en fackförening men då med yrkesförbundets strävanden som en del av den fackliga organisationen.
- Yrkesgruppen delar gemensamma förställningar om såväl yrkesuppgifter som hur yrket skall utövas något som ofta klassificeras som professionellt förhållningssätt och ibland tar sig formen av en etisk kod.

Ett annat sätt att särskilja olika yrken utifrån sin historiska utveckling är att beskriva dem i generationer. De klassiska professionerna såsom läkare, präster och jurister uppfyller i stort sett kriterierna i Parsons kriterielista ovan. Den andra generationen de *semiprofessionella* är i sitt tidiga skede en kategori yrken som saknar egen kunskapsbas och sysslade med avspjälkade, i huvudsak kunskapsreproducerande uppgifter från de klassiska professionerna. Exempel på dessa yrken anges

vara sjuksköterskor, socionomer, personalvetare. På senare tid har dessa yrken utvecklats mot en alltmer klassisk modell av ”profession” då dessa yrken utvecklat egna forskningsämnen såsom vårdvetenskap, socialt arbete alternativt personalvetenskap i kombination med starka fackförbund (Olofsson, 2011). Den tredje generationen, *de preprofessionella*, betecknar en ny typ av yrken/utbildningar enligt Olofsson och dessa växer fram i spänningsfältet mellan yrkesgruppens strävan att uppnå professionell status, lärosätenas intresse av att yrkesnischen sina program för att behålla studenter under de tre åren, respektive statens intresse av att höja kompetensnivån inom ett flertal yrken. Initiativet till en sådan utveckling kan tas av minst två av dessa aktörer, fack, stat eller universitet. När det gäller programmet Socialpsykiatrisk vård kan det betraktas hamna inom kategorin preprofession och det fanns intressen från samtliga tre håll för att initiera detta program.

Olofsson (2011) försöker också särskilja begreppen profession från att vara professionell. Han menar att det skett en kriterieglidning: från professionell där den vetenskapliga kunskapsbasen lyfts fram, till betydelsen att vara betald yrkesutövare i kontrast till att vara amatör. Att vara professionell kan även syfta på att vara duktig på sin uppgift, till exempel att ha ett professionellt bemötande i att kunna hålla distans och att kunna skilja på det rent privata och det professionella (Olofsson, 2011).

Olofsson (2011) lanserar en modell för att definiera profession, som bygger på Molander och Terum's professionsdefinition. Modellen beskriver en organisatorisk, såväl som en performativ aspekt av begreppet profession. Den organisatoriska aspekten kan handla om att ha monopol på sin arbetsuppgift, att kunna kontrollera och utvärdera sig själva, och att kunna ha kontroll över ett visst område vilket kan innefatta till exempel legitimationskrav (jurisdiktion). Den performativa aspekten kan handla om sättet att utföra arbetsuppgifter. Här beskrivs hur professionerna utför tjänster som riktas till klienter/patienter, att det finns en asymmetri i relationen mellan yrkesutövare och klient, att professionens företrädare är problemlösare och att de professionella tjänsterna syftar till en viss förändring i klientens liv. Problemlösandet skall utgå från en generell etablerad kunskap utifrån vilken de professionella kan dra slutsatser om hur enskilda fall skall hanteras. Professionerna behöver därför ett handlingsutrymme då utfallet av deras insatser är osäkert. I detta sammanhang krävs normativa ställningstaganden kring vad som utgör individens bästa, samt individens rätt. Olofsson menar att de yrken som kan betecknas med begreppet preprofessionella, alltså yrken i vardande, kan sakna samhälllegitimitet och att kunskapsbasens karaktär kan diskuteras i relation till Parsons (1951) kriterielista som beskrivits ovan.

Programmet för socialpsykiatrisk vård

Med utgångspunkt från utredningar och rekommendationer (SOU 2006:100) kring hur vården av personer med allvarlig psykisk ohälsa i samhället skall förbättras designades och utvecklades programmet för socialpsykiatrisk vård. Detta treåriga tvärvetenskapliga program om 180 HP, med kurser i vårdvetenskap, 90 HP; i socialt arbete, 45 HP; i kriminologi, 15 HP, och valbara kurser, 30 HP, leder till en kandidatexamen i vårdvetenskap. Alla kurser i programmet är riktade mot det sammansatta och komplexa området psykisk ohälsa. Utbildningen förbereder studenterna för att arbeta i flera samhällsorganisationer, där personer med psykisk ohälsa vårdas frivilligt, inom sluten psykiatrisk vård- eller inom socialt arbete eller inom kriminalvården.

I programmet är den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) uppdelad på tre perioder om 7,5 HP. Perioderna är placerade i termin ett, fyra och fem av de sammanlagt sex terminerna. Under det första studieåret fokuseras huvudsakligen vårdandets fundament och grundläggande perspektiv i socialt arbete. Syftet med att förlägga en VFU-period relativt tidigt i programmet är att introducera studenterna i omvårdnad-, patient- och vårdarperspektiv så att de får möjlighet att bilda sig en uppfattning om inriktningen överensstämmer med den egna förväntningen (utbildningsplan för programmet i Socialpsykiatrisk vård). Studieår två fokuserar framförallt vårdandet och det sociala arbetet vid psykisk ohälsa samt grundläggande kunskaper inom kriminologi. VFU-period nummer två är förlagd till termin fyra och studenterna förväntas omsätta teorier och färdighetsträningar till

praktiskt genomförande i mötet med personer med psykisk ohälsa och sjukdom. Under denna period är studenterna placerade inom psykiatriska verksamheter och kriminalvård inom stat och landsting (Utbildningsplan för programmet i Socialpsykiatrisk vård). Det huvudsakliga innehållet i studieår tre är vårdandet och det sociala arbetet vid psykisk ohälsa samt grundläggande kriminologi. I början av termin fem startar tredje och sista VFU-perioden. Innehållsmässigt ligger fokus på planering, genomförande och samordning samt att utveckla den individuella förmågan att ge psykiatrisk vård. Har studenten tidigare haft en placering inom rättspsykiatrisk vård i termin fyra, kan studenten gå nästa praktikperiod inom allmänpsykiatrisk vård, HVB-hem, boendestödteam i termin fem ("Utbildningsplan för programmet i Socialpsykiatrisk vård") och så vidare. Under termin fyra och fem har studenten möjlighet att genom en ansökan visa intresse för specifikt områden, vilket sedan VFU-samordnaren tar hänsyn till inför kommande VFU-placeringar. I början av första terminen får studenterna via VFU-samordnaren en introduktion om VFU-upplägget för hela programmet som sedan följs av en tydlig information inför varje enskild VFU-period. I anknytning till varje VFU-period bjuds handledare till en handledarträff.

Syftet med den verksamhetsförlagda utbildningen inom programmet är att studenterna ska skaffa sig en så bred erfarenhet utifrån olika verksamheter som möjligt. Men möjlighet att specificera sig i någon riktning finns också. Antalet praktikplatser är dock begränsade exempelvis inom kriminalvård där endast ett fåtal studenter har möjlighet att praktisera på grund av platsbrist och ålderskrav (Utbildningsplan för programmet i Socialpsykiatrisk vård).

Förbättringar i VFU görs både genom programrådet, programmöten och genom möten med de verksamheter där studenterna genomför sin VFU (Lokala samverkansgruppen för VFU och Utvecklings- och samverkansrådet-USR). Syftet med detta råd är att samverka kring utbildningen, få tillgång till nya praktikplatser men också ta del av aktuella förändringar i verksamheterna, som till exempel personalförändringar, strukturförändringar eller förändrade rutiner och som kan påverka studenternas verksamhetsförlagda utbildning. Kvalitetsmässigt har högskolan ett krav på att studenthandledarna har en akademisk utbildning.

Arbetsintegrerat lärande

AIL innebär ett fokus på pedagogiska arbetsformer som förenar teoretisk och akademisk kunskap med praktisk tillämpning och färdighet i samverkan med det omgivande samhället. I högskolans vision för år 2022 beskrivs att AIL ska genomsyra lärosätets verksamhet och att: *"högskolan genom AIL ska tillföra och utveckla viktiga aspekter till den akademiska verksamheten i forskning och utbildning. Det gäller såväl internt som vid samverkan med parter utanför högskolan och vid samarbeten med andra lärosäten. Missionen är att kontinuerligt vidareutveckla, tillämpa, systematisera och sprida det arbetsintegrerade lärandet"* (s. 6). I visionen framkommer också att utbildningsområdena på HV ska profileras genom en sammanvägning av samhällets behov och studenternas önskemål (Vision, 2022).

Arbetsintegrerat lärande (AIL) är Högskolan Västs övergripande profil och värdegrund för lärande, kunskapsutbyte och kunskapsutveckling. Med arbetsintegrerat lärande avses det situerade lärande som sker då individen befinner sig i olika situationer i den sociala praktiken. Arbetsintegrerat lärande kan ses utifrån tre pedagogiska perspektiv: i) *arbets-integrerat lärande*, som fokuserar på socialisering och profession, ii) *arbets-integrerat lärande*, som fokuserar på utbildningens användbarhet, och iii) *arbets-integrerat lärande* som fokuserar på livslångt lärande. Arbetsintegrerat lärande fokuserar därför på en strävan efter att integrera vetenskaplig och praktisk kunskap i handling och främja samspel mellan utbildning, forskning och samhället som helhet för kvalitetsutveckling i arbetslivet. Arbetsintegrerat lärande exemplifierar på detta sätt det viktiga förhållandet mellan akademien och arbetslivet. I detta sammanhang kan arbetsintegrerat lärande ses som en effektiv pedagogisk strategi för ett aktivt kunskapsutbyte, reflekterad verksamhet och livslångt lärande. Arbetsintegrerat lärande är både en värdegrund, en form för lärande, en pedagogisk idé, en pedagogisk metod och ett pedagogiskt förhållningssätt. AIL genomsyrar verksamheten vid Högskolan Väst, där Högskolan

Väst sedan 2002 också har regeringens särskilda uppdrag att utveckla arbetsintegrerat lärande. Utbildningen som här beskrivs är starkt i linje med Högskolan Västs profilområde framför allt genom pedagogiska metoder som t ex e-portfolio vars syfte är att på ett systematiskt sätt integrera teori och praktik. Grunden till detta lärande består av en systematisk reflektionsprocess som karaktäriseras av progression med målet att uppnå kunskap i handling. Programmet för Socialpsykiatrisk vård inkluderar alla dessa aspekter av AIL och är särskilt framträdande genom en praktknära undervisning.

Ett arbetsintegrerat lärande (AIL) innefattar allt lärande som sker i samband med, eller knyter an till, aktiviteter som betecknas som arbete i vid mening (hv.se). Möjligheten att lära i arbete är en del av det Säljö (1992, 2005) definierar som livslångt lärande, och kan vara förknippat med mer eller mindre tydligt uttalade mål för lärande. Arbetsintegrerat lärande påverkas av det sammanhang där lärandet sker. Säljö (2000) beskriver hur lärande sker i interaktionen mellan individens erfarenheter och kunskaper och vad som uppfattas att omgivningen möjliggör i en viss situation, som grund för handlande. En medvetenhet om dessa förhållanden hos de olika parterna i utbildningen är av stor betydelse för förståelsen av det arbetsintegrerat lärande, som till stor del sker i verksamheter där förhållandet mellan tradition och utveckling inte självklart är utan konflikt.

AIL kan även appliceras på akademiska utbildningar, som avser att integrera teori och praktik och beaktar det lärande som sker i olika verksamheter. Inom den högre utbildningen finns utbildningsinslag som gör att studenten kommer i direktkontakt med den profession eller det verksamhetsområde som studenten utbildas för, exempelvis i form av *verksamhetsförlagd utbildning*. Utgångspunkten för AIL är människan som social, skapande och lärande, och en viktig aspekt blir följaktligen att fokusera på det som är situationellt och kontextuellt utifrån frågeställningar om lärande och förändring.

Inom fältet AIL framhålls oftast tre områden med tillhörande delområden (se figur 1 nedan). Inom AIL studeras till exempel professionella, institutionella och kulturella gränser förhåller sig till varandra och utvecklas (hv.se/hemsida).

Figur 1. Områden med tillhörande delområden inom arbetsintegrerat lärande (AIL) på HV.

Med bakgrund av ovanstående resonemang blir därmed det arbetsintegrerade lärandet som i detta sammanhang sker under utbildningen, och strax efter avslutad utbildning, av särskild betydelse för studenternas uppfattning av sin kommande yrkesroll och profession.

Då utbildningen Socialpsykiatrisk vård är relativt nystartad med en specifik profil möter troligtvis studentgruppen både lärare, handledare, arbetsledare och blivande kollegor med en oklar bild av studenternas kommande yrkesroll. Dessutom kan studenternas individuella föreställningar variera, gällande yrkesroll och kommande yrkesinriktning. Mot en sådan bakgrund blir det av särskilt betydelse att undersöka studenters förväntningar när de startar sin utbildning på programmet Frågorna som ställs handlar om hur studenternas yrkesroll utvecklas och hur verksamheternas förväntning och erfarenheter från mötet med nyutexaminerade från programmet ser ut.

Studenters erfarenheter och förväntningar

Under de första tre åren (2013–2015) då programmet pågick, samlades information om programstudenter, deras ursprung, familjeförhållande, tidigare erfarenheter från relevanta fälten (socialtjänst, psykiatrisk vård, kriminalvård) in. I samband med detta samlades också information gällande hur fick studenterna fick information om programmet och med vilket motiv de hade med att de har sökt till programmet. Dessa frågor var ställda med olika motiv. Vi frågade till exempel om vilken väg de fick information om programmet för att kunna förbättra informationsspridningen om programmet till samhället (för att försäkra ”resupply”- rekryteringsunderlag av framtida programstudenter). Resten av frågorna var ställda för att kunna lära känna kompositionen av gruppen, kunna anpassa programmets innehåll till existerande förutsättningar och förväntningar (i mån det är realistisk) och med detta att kunna optimera ett positivt utfall i programmet.

Studiepopulation i enkätstudien

Under de första tre åren (2013 (I), 2014 (II) och 2015 (III)) då programmet startades tillfrågades samtliga studenter vid kursintroduktion om deltagande i en enkätundersökning. Deltagandet var frivilligt och alla studenter blev försäkrade om att deras svar på enkäten inte medförde effekt på deras kommande studieresultat. Att besvara enkäten tog i genomsnitt 20 minuter. Enkäten var en så kallad ”paper & pen”-enkät. De studenter som samtyckt till deltagande i studien fyllde i enkäten på plats och lämnade till den närvarande forskaren. Originalenkäterna förvarades i låst, säkerhetsskåp otillgänglig för såväl lärare, studenter eller till andra obehöriga. Enbart forskaren som hade tillgång till de originalenkäterna som innehåller namn av respondenten. Därmed behandlades materialet konfidentiellt under hela analysen och framskrivning av resultatet.

De nedan presenterade kvantitativa resultat bygger således på svar från tre årskullar av studenter (I-III). Den totala svarsfrekvensen var på drygt 60 % (tabell 1), lägst första året och med en tydligt ökande andel varje år. Med andra ord, den externa bortfall varierade mellan 52% (årkurs I) och 27% (årkurs III).

Tabell 1. Antalet studenter och svarande i de olika studentgrupperna.

<i>Årskullar av studenter</i>	<i>Totalt antagna till programmet</i>	<i>Antalet svarande</i>	<i>Svarsfrekvens</i>
<i>I</i>	42	20	48 %
<i>II</i>	48	33	69 %
<i>III</i>	41	30	73 %
<i>Totalt</i>	131	83	63 %

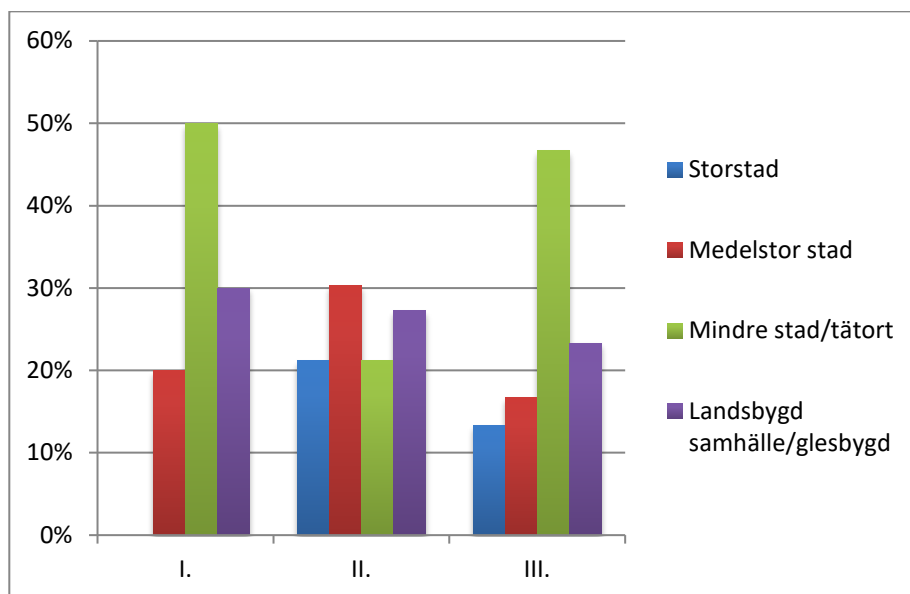
Demografiska data för de tre första årskullarnas studenter

Majoriteten av programstudenterna var kvinnor (85–90 %), men analysen visar inga skillnader mellan könen i förhållande till de nedan beskrivna variablerna. Medelåldern hos studenterna var 24,7 år (de yngsta var 19 år och den äldsta 47 år) och omkring hälften (40–50 %) levde i partnerskap när de påbörjade programmet. Dessa sociodemografiska data var viktiga för att studera hur studentprofilerna såg ut i förhållande till motivationsaspekter till varför studenten sökt sig till programmet. Det förelåg inga signifikanta skillnader mellan årskullarna (I, II och III) gällande dessa variabler.

Uppväxtort

Den vanligast förekommande uppväxtorten för studenterna var ”mindre stad eller tätort”, med viss variation mellan årskullarna. Totalt hade drygt en fjärdedel (26,86 %) av studenterna sin ursprungliga uppväxtort på ”landsbygd eller glesbygd” och cirka en femtedel kom från en ”medelstor stad” (22 %). Endast en tiondel (11,50 %) av studenterna hade vuxit upp i en ”storstad”. Ingen student

uppvuxen i ”storstad” kunde identifieras i den första årskullen (2013). I den första och tredje årskullen av studenter uppgav cirka hälften (50 % respektive 46,70 %) ”mindre stad eller tätort” som uppväxtort, medan i årskull II var studenterna nästan jämt fördelad mellan de fyra olika typerna av uppväxtorter: ”stor stad”, ”medelstor stad”, ”mindre stad eller tätort”, och ”landsbygd, samhälle eller glesbygd” (Figur 2).

Figur 2. Andel studenter som har vuxit upp i olika orter. I = årkurs 2013; II = årkurs 2014; III = årkurs 2015

Ursprungsland

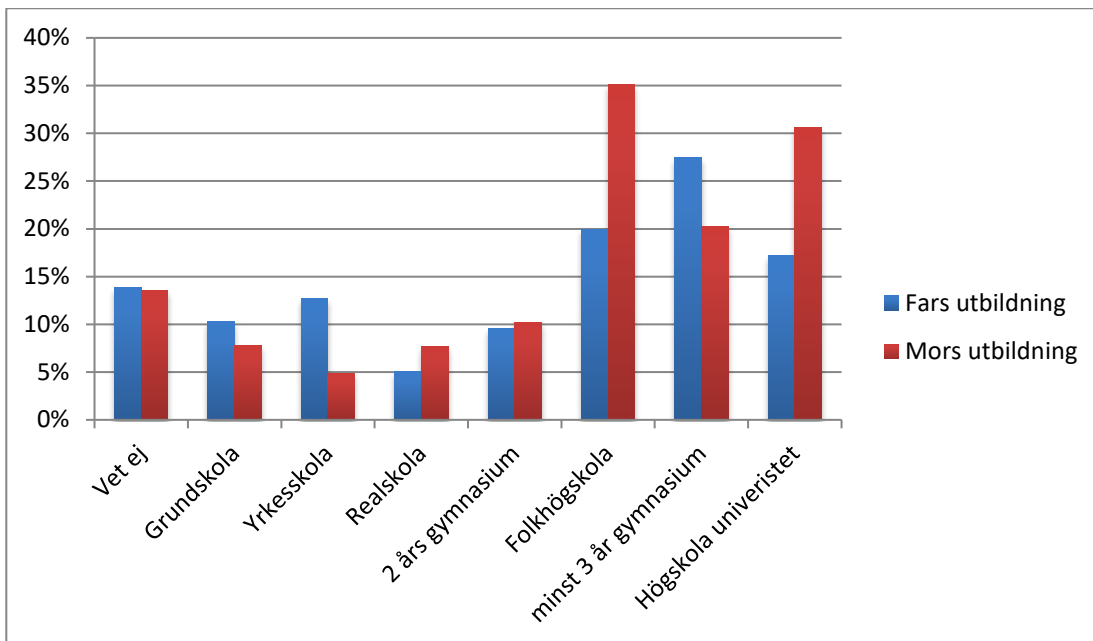
Den största andelen studenter var födda i Sverige (100 %, 88 % och 97 % i respektive årskull). I den första årskullen hade en femtedel minst en förälder som var utlandsfödd. I den andra och tredje årskullen hade cirka en tredjedel av studenter minst en förälder inte född i Sverige (Tabell 2).

Tabell 2. Andel studenter med en eller två föräldrar födda utanför Sverige. (I = årkurs 2013; II = årkurs 2014; III = årkurs 2015)

	I.	II.	III.	Genomsnitt
<i>En förälder född utanför Sverige</i>	5,30 %	12,10 %	16,70 %	11,37 %
<i>Båda föräldrarna födda utanför Sverige</i>	15,80 %	22,60 %	16,70 %	18,37 %
<i>Minst en förälder född utanför Sverige</i>	21,10 %	34,70 %	33,40 %	29,73 %

Föräldrarnas utbildningsnivå

Analysen av föräldrarnas utbildningsnivå, information från alla tre årskullarna gjordes tillsammans. Nästan en fjärdedel av studenternas fäder (22,97 %) hade endast yrkesskola och fler än en tiondel (12,67 %) hade enbart grundskola. Drygt en fjärdedel (27,47 %) av fäderna och cirka en femtedel (20,23 %) av mödrarna hade högst tre års gymnasieutbildning. Fler än en tredjedel (30,63 %) av studenternas mödrar och mindre än en femtedel av fäderna (17,20 %) hade examen från högskola eller universitet (se Figur 3).

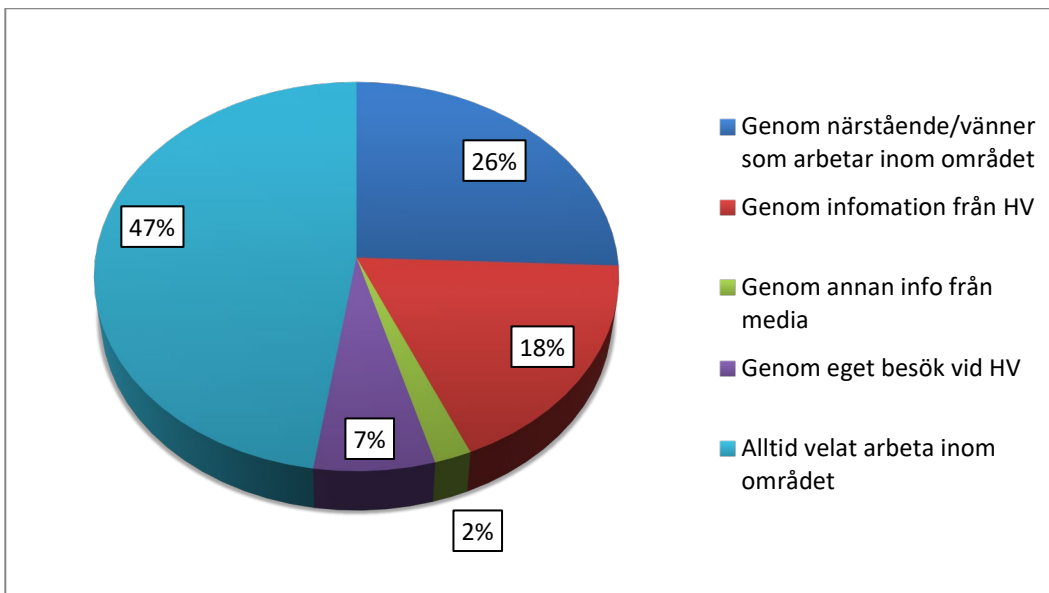
Figur 3. Föräldrarnas utbildningsnivå.

Tidigare högskoleerfarenhet och skäl till att söka programmet

Analysen visar en nedåtgående trend gällande andelen som tidigare studerat vid högskola/universitet. I den första årskullen uppgav 40 % att de hade tidigare erfarenhet av högskolestudier, i den andra årskullen 36 % och i den tredje rapporterade endast 3 %, tidigare högskoleerfarenhet. Cirka 60 % av studenterna antogs varje år till utbildningen på sitt förstahandsval, men mindre än hälften (42,27 %) ”instämmande helt eller delvis” på att de hade som syfte att studera vid Högskolan Väst. På frågan varför de valde att söka sig till det socialpsykiatriska vårdprogrammet vid Högskolan Väst, svarade en majoritet (90 %) att utbildningen kunde göra dem attraktiva på arbetsmarknaden, och cirka 10 % angav att alternativet till studier var att bli arbetslös. Majoriteten (72,8 %) uppgav att ett arbete inom det socialpsykiatriska området är ”det enda eller delvis enda tänkbara arbetet” för dem, och endast en tiondel (10 %) kunde tänka sig andra område att arbeta inom. Några av dessa områden nämndes då studenterna skrev om sin framtida drömanställning så som: behandlingsassistent, kriminolog, chef på eget behandlingshem, medlare eller familjerådgivare, kurator, psykoterapeut, polis eller professor i kriminologi. Totalt var dock en tredjedel (32,30 %) ”mycket osäkra” jämte en tredjedel (30,37 %) ”delvis osäkra”, över om programmet ledde fram till ett bestämt yrke.

Studenternas intresse för utbildningen

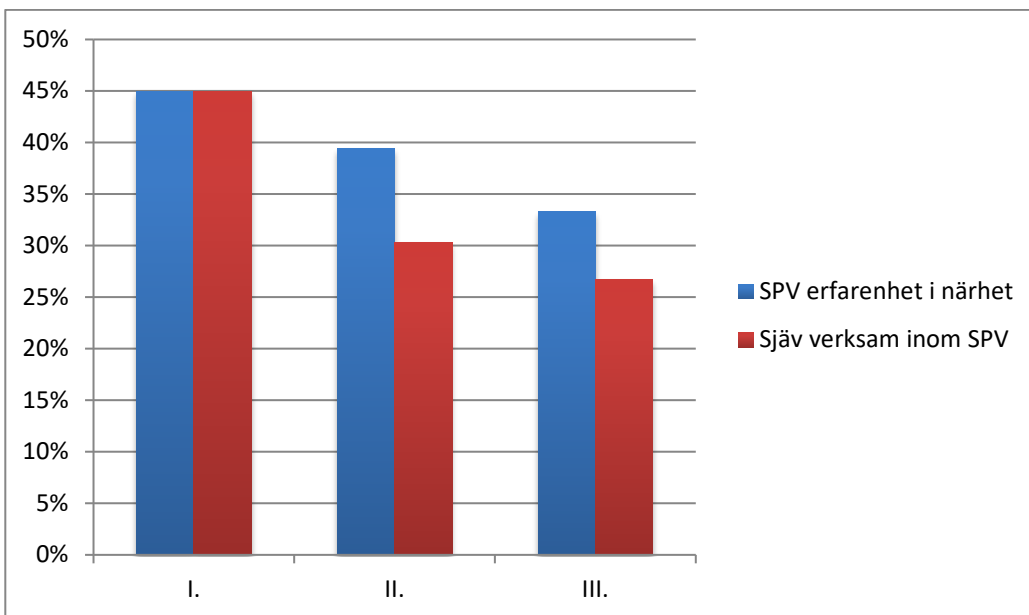
Ungefär hälften (47,63 %) av studenterna (utan någon signifikant skillnad mellan årskullarna) rapporterade att intresset för programmet hade sin grund i en personlig önskan om att arbeta inom verksamhetsområdena socialt arbete, kriminologi och psykiatrisk vård. En fjärdedel (25,67 %) angav att de blivit intresserade genom närstående eller vänner som arbetar inom verksamhetsområdena (se Figur 4).

Figur 4. Andel studenter av de tre årskullarna med olika intresse för programmet.

Tidigare yrkeserfarenhet inom det socialpsykiatriska verksamhetsområdet

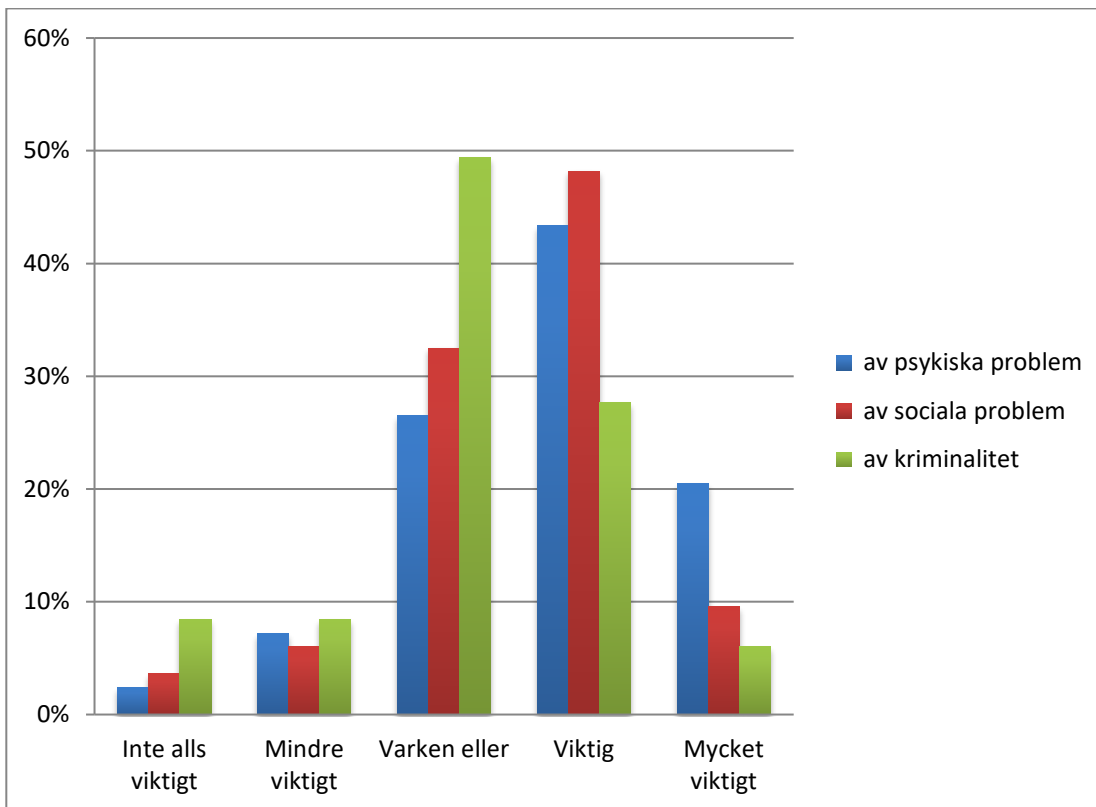
Från de första tre årskullarna i programmet rapporterade flertalet studenter att de hade egna tidigare yrkeserfarenheter, eller hade de hade närstående med yrkeserfarenhet från de socialpsykiatriska verksamhetsområdena. Analysen visar dock på en tendens för varje år med en minskad andel studenter med egen eller med närstående som har yrkeserfarenhet inom de socialpsykiatriska verksamhetsområdena. Detta illustreras i Figur 5 nedan.

Figur 5. Andel studenter i de tre årskullarna med egen yrkeserfarenhet eller med närstående med yrkeserfarenhet, inom de socialpsykiatriska verksamhetsområdena. I = årkurs 2013; II = årkurs 2014; III = årkurs 2015

Personliga erfarenheter

Knappt hälften av studenterna i den första årskullen hade tidigare erfarenheter av problem inom områdena för socialpsykiatrisk vård (antingen egna eller inom närstående- eller vänkretsen). Vid senare årskullar minskar andelen med tidigare erfarenheter stadigt, dock inte signifikant. Generellt rapporterade studenterna relativt hög frekvens av personlig erfarenhet från de olika vårdområdena av psykiatriska- och sociala problem såväl som av kriminalitet (Figur 5). Två tredjedelar av studenterna ansåg det viktigt eller mycket viktigt med egen erfarenhet från psykiatri (64 %) och socialt arbete (58 %) för att kunna verka inom yrket, medan cirka en tredjedel (34 %) ansåg det viktigt (eller mycket viktigt) med egen erfarenhet inom kriminalitet. En liten andel (mindre än 10 %) av studenterna ansåg det oviktigt med egen erfarenhet (Figur 6).

Figur 6. Studenternas (inkluderat alla tre första årskullarna) bedömning av betydelsen av egen erfarenhet av psykiatriska problem, sociala problem eller kriminalitet, för att kunna verka inom yrket.

Studenternas värdering av viktiga egenskaper inom socialpsykiatrisk vård

De mest utmärkande egenskaperna för att arbeta inom socialpsykiatrisk vård som studenterna lyfte fram hos sig själva var ”empati” och ”ett intresse av att arbeta med människor” medan det att ”vara en god administratör” eller att ”uttrycka sig i tal och skrift” var generiska förmågor som de ansåg att de inte hade i lika stor omfattning. Att ”vara en auktoritet” noterades inte av någon student som utmärkande egenskap (se vidare Bilaga I).

En sammanfattning av vilka egenskaper som studenterna skattade som viktiga egenskaper som en yrkesarbetande person inom socialpsykiatrisk vård behöver, kategoriserades som följer; *Altruism, empati och engagemang, Tålmod, Hög moral och ansvarskänsla, Social kompetens, Erfarenhet från området, Helhetsperspektiv, Fördjupad kunskap och förståelse inom området samt Förmåga att analysera och lösa problem* (se vidare Bilaga II).

Studenternas kommande ”drömfunktion”

I en öppen fråga har studenterna svarat på frågan om vad som skulle kunna vara en drömfunktion i det kommande yrket (n= 83 -gemensamt från de första tre årskullarna). Studenternas svar sorterades och kunde beskrivas i fyra olika kategorier:

1. *Att kunna ha en altruistisk roll med ett övergripande syfte att hjälpa andra människor,*
2. *Att ha ett yrke som känns motiverande*
3. *Att inta en specifik yrkesfunktion*
4. *Att arbeta med specifika patientgrupper.*

Dessutom, som tidigare nämnts, angavs ett antal olika befattningar eller verksamhetsfält som studenterna önskar få möjlighet att arbeta inom som exempelvis behandlingsassistent, kriminolog, chef på eget behandlingshem, medlare eller familjerådgivare, kurator, psykoterapeut, polis eller professor i kriminologi. Ett antal studenter beskriver en ovisshet kring vilken funktion de kommer att kunna få efter avslutad utbildning (Bilaga III).

Summering

Dessa beskrivande analyser gav en bild varifrån (delvis med vilken familjebakgrund) och varför studenter har valt detta program under de första tre åren. Majoriteten av studenterna var kvinnor som speglar ett traditionellt genusperspektiv i dessa yrkesområden i samhället. Arbetet med att sprida kunskap om genus och jämställdhet bör lyftas fram vid rekrytering av framtida programstudenter. Att första årets programstudenter till största delen var uppvuxna i en mindre stad eller tätort medan antalet uppvuxna i landbyggd succesivt har minskat över de tre åren, kan visa att informationen om programmet börjat sprida sig. Skälet till att andelen studenter från större städer fortfarande var låg, kan bero på att dessa studenter har attraktiva valmöjligheter för olika högskoleutbildningar, där information om programmet bör spridas.

En stor andel av studenterna hade minst en utlandsfödd förälder, vilket är en central information av betydelse eftersom detta faktum *kan* stå som förklaring bakom flera andra svar i enkäten. Bland annat gällande den egna erfarenheten inom socialtjänst eller psykiatrisk vård, eller som påverkade svaret på frågan vilka egenskaper som de trodde krävdes inom arbetet. Det som framkom tydligast här var egenskaper som altruism, empati, tålamod, hög moral och ansvarskänsla, social kompetens och erfarenhet från området. Studenterna kom till stor del från studieovana hem där endast en tredjedel hade en förälder med högskole- eller universitetsexamen. Detta visar båda eventuell hög motivation och möjligen ovana eller okunskap om vad en högskoleutbildning innebär. Att majoriteten av studenter var målmedvetna och motiverade visar också att största andel av dem antogs på sitt förstahandsval till utbildningen och en betydande andel sökte till programmet för att kunna bli attraktiva på arbetsmarknaden. Det faktum att en stor andel av studenterna var ”första generationens högskolestudenter” är en viktig information för studenternas studier där de redan från första året i programmet ska introduceras till det akademiska språket (både i skriftliga och muntliga kommunikationer) och under utbildningen ska de lära känna och diskutera framtida möjligheter som en högskoleutbildning kan erbjuda.

Det visar sig att personlig erfarenhet verkar vara en central komponent och motivation varför studenterna sökte till programmet för socialpsykiatrisk vård, men även någonting som de ansåg att var nödvändig i framtida arbete. Det framkom i form av att intresset för programmet framförallt kom från ett personligt intresse eller genom närstående eller vänner som arbetar inom verksamhetsområdet. Studenterna hade ofta tidigare yrkeserfarenhet från verksamhetsområdena, antingen själva eller genom närstående, även om denna andel minskade över tid. Även personliga erfarenheter av problem inom verksamhetsområdena var framträdande bland studenterna, men minskade i senare studentgrupper. Tendensen att fler och fler studenter sökte till programmet utan egen erfarenhet inom fältet kan tyda på att informationen om utbildningen var mer vidare spridd än under det första året.

Utmärkande egenskaper hos studenterna är människointresse och empati, och de anser att yrket framförallt kräver egenskaper som altruism, empati, social kompetens samt en fördjupad kunskap och förståelse inom området. Efter avslutad utbildning önskade studenterna få möjligt till en yrkesroll där det kan hjälpa andra människor. Dessa egenskaper ofta associeras med vård som yrkesfält, och med andra område där människan är i fokus. Det visar också behovet i utbildningen att dessa egenskaper förstärks och medvetandegörs hos dem samtidigt som att studenterna får handledning och kunskap hur kan de behålla sin egen integritet och psykisk välmående inom yrken där de dagligen konfronteras med andras lidande. Att större andelen av studenterna hade en direkt önskan att arbeta inom de socialpsykiatriska verksamhetsområdena (även om några var osäkra på om programmet ledde fram till ett bestämt yrke) var därför ett förväntat resultat av undersökningen.

Yrkesidentitet som utexaminerad i ett multiprofessionellt yrkesfält

I detta kapitel sammanfattas en intervjustudie som genomfördes som komplement till enkätstudien med nyantagna studenter för att få en djupare inblick i examinerade studenters situation vid övergången till arbetslivet. Studenter som stod på tröskeln till arbetslivet intervjuades kring frågor som rör deras erfarenheter från mötet med arbetsmarknaden, efter att ha genomgått en utbildning med en ny kompetensprofil, det tvärvetenskapliga programmet för Socialpsykiatrisk vård. För en mer detaljerad presentation av programmet läs avsnittet om utbildningsprogrammet för socialpsykiatrisk vård ovan.

Litteraturgenomgången visade att det var få studier som beskrivit studenters erfarenheter av tvärvetenskapliga utbildningar för yrkesroller inom vård, och än färre inom området psykisk ohälsa. Mot denna bakgrund var det viktigt att förutom enkätstudien som presenteras i rapporten ta ett inifrånperspektiv, med utgångspunkt i studenters tidiga möten med arbetsmarknaden vid tidpunkten för examen. Syftet var att söka djupare förståelse för hur de tidiga skedena i processen mot att utveckla en ny yrkesidentitet tar sig uttryck. Syftet var också att få kunskap om hur en yrkesidentitet växer fram ur en nyutvecklad utbildning med en ny kompetensprofil för yrkesroller inom vårdande verksamheter.

Metoder som användes för denna intervjustudie var individuella semistrukturerade intervjuer, som analyserades med en hermeneutisk fenomenologisk ansats. (Dahlberg, Dahlberg & Nyström, 2008; van Manen, 2009) Deltagarna i denna studie var den första avgående studentgruppen som examinerades från programmet Socialpsykiatrisk vård och genomfördes under våren 2013 (i samband med att den första kullen studenter examinerades från programmet. För att väcka intresse för deltagande informerades samtliga 23 avgångsstudenter muntligt av forskaren. En skriftlig information om studien, delades ut och samtliga inbjöds att delta. Elva studenter accepterade medverkan i intervjuerna utifrån studiens syfte och undertecknade ett informerat samtycke. De deltagande studenterna var kvinnor mellan 21–35 år (medelålder 25 år). Tre av dessa hade ingen arbetslivserfarenhet och kom direkt från gymnasieskolor. Två hade börjat en ny karriär genom denna utbildning efter några år i andra yrken. Resten dvs. 6 studenter hade få tidigare erfarenheter av arbetslivet.

Data samlades in genom semistrukturerade narrativa intervjuer (Mishler, 1986) som genomfördes på högskolan, vilket är en bekant miljö för deltagarna. Intervjufrågorna berörde deras utbildningsval, motiv, mål och förhoppningar inför utbildningen. Frågor ställdes även kring studenternas uppfattning om de mest värdefulla delarna i utbildningen, om sin utveckling och sina yrkeskunskaper, om möten med arbetsmarknaden, samt vilka förväntningar studenterna hade inför att strax påbörja yrkeslivet. Intervjuerna varade mellan 50 och 70 minuter, och spelades in digitalt och transkriberades därefter ordagrant.

Den totalt 120 sidor långa texten analyserades utifrån ett abduktivt förfarande. Analysen inleddes med en naiv läsning av intervjutexterna i sin helhet. Vid denna läsning framträdde olika motsatser eller ytterligheter emellan vilka respondenternas olika erfarenheter kunde placeras in. Dessa motsatsspar bildade sedan de teman som blev studiens resultat. Mycket känslor var förknippade med att inte veta hur framtiden skulle se ut och en teoribaserad på livs-världsfenomenologi valdes därför som teoretiskt verktyg för att fördjupa förståelsen av respondenternas erfarenheter. Teorin baseras på Heideggers (2004) existensfilosofi och har senare utvecklats av Dall'Alba, (2009) som använde teorin för att förstå bland annat läkarstudenters identitetsutveckling i yrket. Teorin beskriver hur yrkesidentitet utvecklas i en kontinuerlig process där människan genom de val de gör aktivt, i en öppen process, är medskapare i att utveckla sig själva och vilka de är mot den identitet som de vill vara. Flera av respondenterna hade en bestämd uppfattning av vart de ville komma med sin

utbildning och valde praktikplatser och kurser därefter. Andra var mera undrande och lämnade framtiden i händerna på arbetsgivarna. Potentiellt finns det flera vägval som är möjliga att göra men individer väljer inte vilka möjligheter som helst utan det spelar roll för individen vem hon blir och vilken identitet hon vill anta. Temat ledande-vårdande i studiens resultat är exempel där vissa respondenter väljer fördjupningskurser i juridik och organisation för att öka sina möjligheter att komma i fråga för cheftjänster och administrativa tjänster. Det betyder enligt Dall'Alba (2009) att människan inte utnyttjar alla möjligheter som kommer i dennes väg. Snarare kommer människan att anta de möjligheter som överensstämmer med eller förhöjer dennes självkänsla, samtidigt som individen avstår de som undergräver dennes känsla av vem individen är. Enligt författaren är den värld människan lever i också motsägelsefull och att utvecklas och göra val är förknippade med känslor av både förväntan och ångest. I intervjuerna framkommer olika känslor, som frustration, maktlöshet samtidigt som det finns förhoppningar om framtiden. Något som enligt teorin ingår i att vara i en utvecklingsprocess som omfattar både kontinuitet och transformation. De olika tvetydigheter som Dall'Alba tar upp är till exempel kontinuitetsförändring-möjlighetsbegränsningar; öppenhet - motstånd eller jag själv-andra. Dessa är alla tvetydigheter som ramar in utvecklingsmöjligheter i den professionella situationen (Dall'Alba, 2009).

Denna studie har godkänts av den lokala etiska kommittén vid Högskolan Väst (2013/444B22), och följer forskningsrådets riktlinjer (Vetenskapsrådet 2008).

Intervjustudiens resultat

Resultaten består av fyra teman; Det första tema framkom ur det som respondenterna gemensamt framhåller som sin viktigaste bidrag till arbetsmarknaden och benämns 1) *yrkesidentitet i vardande*, De övriga temana beskriver de tvetydigheter som utgör det spänningsfält där studenters erfarenheter kan placeras in. Tema 2-4 behandlar de identifierade spänningsfält (Dall'Alba, 2009) inom vilka respondenterna gör sina val och utvecklar sin yrkesidentitet som 2) *ledande eller vårdande funktion*, som 3) *specialist eller generalist*, eller som en som är intresserad eller inriktad på av 4) *förändring och tradition*. Deltagande är anonymiserat på så sätt att respondenter (R) och en siffra mellan 1-11.

Yrkesidentitet i vardande

I processen att utveckla en yrkesidentitet, fann studenterna individuellt olika delar av utbildningen intressanta och inriktade sig mot olika sektorer av arbetsmarknaden (vård, psykiatri, kriminologi). En gemensam uppfattning från de intervjuade uttrycktes dock oberoende av inriktning genom att de ansåg sig kunna bidra med en förståelse av psykisk ohälsa. En student med intresse för kriminalvårdssektorn säger sig ha kompetens ”att kunna se människan bakom kategoriseringar” och lyfter fram detta som en viktig kompetens och ett särskilt uppdrag i rollen som socialpsykiatrisk vårdare.

Till exempel, är identiteten inte ”en mördare,” utan bakom en sådan handling finns en anledning, som jag tycker är viktigt att förstå om ens avsikt är att hjälpa /... / våldssituationer, till exempel, skulle kunna förhindras om personalen visste mer om hur man hanterar människor som mår dåligt. En vanlig hållning gentemot fångar är att de inte mår dåligt psykiskt, men att de har sig själva att skylla för att vara där. (R: 5)

Studenterna hade identifierat en brist på medvetenhet om psykisk ohälsa inom kriminalvårdssektorn och hävdade att mycket våld och dåligt beteende skulle kunna förebyggas med ett vårdande perspektiv och med en mer human inställning till fångar.

Jag vet att när jag är på ett arbete och diskuterar frågor bland socialarbetare och socialpedagoger, så är jag den enda som tänker på hur psykisk ohälsa yttrar sig. Alla

andra talar om familjen och nätverket, och det finns mycket få som förstår diagnosen och hur den kommer till. (R: 12)

Studenterna beskrev sig som företrädare för ett vårdande perspektiv som bidrar med andra behandlingsmetoder än läkemedel, som är mer vanligt inom den psykiatriska vården.

Jag kan känna att jag verkligen vill använda den kunskap jag har om andra behandlingsmetoder, och andra stödjande insatser som kan användas som alternativ till medicinering. Jag hoppas att jag kommer att ha möjlighet att tillämpa de nya idéerna som jag har lärt mig. (R: 8)

Utbildningen tycktes ha främjat en vårdande inriktning med förmåga att se vikten av ett vårdande perspektiv i behandling, med avsikt att minska lidande, våld och onödig läkemedelsanvändning i olika sektorer. Studenterna beskrev även en yrkesidentitet där de, i förhållande till andra yrkesgrupper de arbetat med, framstod som experter på att förstå psykisk ohälsa.

Ledande eller vårdande funktion

När det gäller att beskriva sin egen yrkesidentitet, uttrycktes en undran eller en ovisshet kring i vilken grad yrket kommer att innehålla administrativa respektive vårdande delar. Studenterna beskrev sin kompetens som färdigheter i såväl behandling som kunskap om de strukturella förutsättningarna kring vårdtagarna.

Studenterna uttryckte en osäkerhet över vilken typ av tjänster de kan söka, och vilka befattningar de har möjlighet att erhålla. De upplevde dubbla budskap från lärarna. Initialt framträdde en bild av att kunna inta en mer vårdledande funktion inom kriminalvården, rättspsykiatri och socialpsykiatri, men denna bild förändrades under utbildningen till att bli mer inriktad mot personnära omvårdnad.

Jag förstår nu att socialpsykiatri omfattar boende och stödfunktioner, så mina förväntningar har förändrats. Bilden jag har nu är att detta var tanken hela tiden; att vi skulle arbeta i boende och logi. Detta var inte den bild jag hade från början. Intrycket var då att som akademiker kunde vi arbeta inom administration, utveckling, ledarskap, och sociala tjänster. (R: 2)

Studenterna nämnde också att förståelsen för yrket och dess möjligheter till olika befattningar varierat under utbildningen, beroende på vilka kurser de studerade. Denna oklarhet framfördes till lärarkollegiet och studenterna efterfrågade en större samsyn på vilka tjänster och befattningar utbildningen var ämnad för.

Frågan om befattningar återspeglades i diskussionen om yrkestitlar och lönenivåer. En deltagare ger exempel på hur löner kan variera.

Det kan slå både positivt och negativt. Det negativa är att vissa av oss i klassen kommer att arbeta inom boendestöd med en lön på 17 000 kronor per månad medan socialarbetare får mellan 23 000 och 24 000 kronor per månad som nyutexaminerade / ... / Det, som jag nyss nämnde är att jag verkligen är nöjd med min betalning. Men jag lider med min klasskamrat som betalas 17 000 kronor. Det är vad arbetsgivarna gör, de är ganska fula, och de vänder detta mot oss. De säger, du har ingen titel, du är inte en socialarbetare, du är en person som har den akademiska kompetensen, men vi har inga särskilda skyldigheter gentemot dig. Dessa är de uppgifter som vi har för dig och det här är lönen du får. (R: 2)

De administrativa anställningarna, som medför en högre lön, värderas högre av studenterna. Flera studenter nämner att en kombination av behandlings- och administrativt arbete gör arbetet mer balanserat. Administrativt arbete har också oftast bättre arbetstider.

Specialist eller generalist

Studenterna uppfattade sitt yrke i termer av generalist eller specialist. Alla studenter talade med stolthet om denna breda utbildning som ger en förståelse för psykisk ohälsa i förhållande till olika sektorer av omvårdnad, socialt arbete och kriminologi. De beskrev sig själva som specialister på att inta ett samordnande perspektiv.

Jag tror att vår kompetens består av förmågan att se ett problem eller en person från tre olika perspektiv. Först ur ett omvårdnadsperspektiv och därefter ur socialt arbete och kriminologi. Dessa perspektiv kan nästan alltid tillämpas när det gäller personer med psykisk ohälsa. Det är en färdighet som inte många har /.../ Vi vet hur de olika institutionerna fungerar, vilket innebär att när du har ett samordningsmöte och liknande med dessa människor, kan du på något sätt förstå de människor som du samarbetar med och vet vem som gör vad. (R: 9)

En del av studenterna beskrev det som de kunde lite av allt, och uppfattade just det som sin specialitet. Dessa studenter uppfattade att det inte var nödvändigt att ha en specifik arbetstitel. Istället uppskattade de öppenhet med att kunna bli anställda inom ett brett arbetsfält och börja utvecklas från en sådan utgångspunkt.

Andra uppfattade det negativt, att inte ha fördjupade kunskaper i ämnena då de såg kunskapsbasen som alltför generell. De uppfattade också att bredden i programmet och i det professionella fältet kan resultera i att en yrkesidentitet blev svårare att utveckla.

Jag tycker att jag har en bred bas när jag ansöker om arbete, men jag tror också att det beror mycket på förtroende och tro på sig själv och ens egen förmåga. Ibland kan man känna, vad kan jag säga? Eftersom utbildningen är så bred, är det svårt att sätta fingret på ibland och det blir väldigt många delar att komma ihåg, men jag tror att beroende på vilket område du riktar dig mot kommer du att fördjupa dig i det. (R: 8)

Utbildningsansvariga hade valt att inte presentera en yrkestitel kopplad till programmet, vilket upplevdes av flera studenter som en brist då det gjorde det svårt att presentera sig inför arbetsgivare.

Förändring och tradition

Studenterna som nytexaminerade arbetsmarknaden var hoppfulla och ivriga att förverkliga sitt yrke, och ta sin plats i flerprofessionella arbetslag och team. De såg sin yrkesroll som ett komplement i arbetslagen, snarare än en konkurrent på arbetsmarknaden.

Säg till exempel att vi skulle arbeta med SiS (Statens Institutionsstyrelse). *Författare anmärkning*) i undersökningen. Där hade de en socialpedagog och en socialarbetare som är anställda som utredare och det skulle också kunna vara en person från SPV [utbildningsprogrammet]. Då har du alla delar, eftersom psykiatri är viktigt och det är så jag ser att vårt yrke kan vara ett komplement och inte en konkurrent. (R:3)

Men utöver denna optimism, hade även några studenter träffat på vissa sektorer med exkluderande mekanismer som hindrade dem från anställning. Ett exempel var inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Studenterna uppfattade det nästan omöjligt att bli accepterade då det inom området uteslutande rekryterades från traditionella yrkesgrupper såsom undersköterskor, sjuksköterskor, psykologer, socialarbetare och läkare. I samband med detta, talade studenterna om behovet av förändring av regelverket för rekrytering inom hälso- och sjukvården, så att nya yrkesgrupper skulle ges utrymme till anställning.

Jag träffade en handledare där jag var, och hon var lite som; "Jaså, förväntas ni kunna arbeta här?" Hon var förmodligen en socialarbetare eller något liknande. Det verkar finnas vissa människor som känner sig hotade av uppkomsten av ett nytt yrke. Egentligen har jag mer kunskap inom psykiatri än socialarbetare och socialpedagoger, i många fall. Vi kan vara mer lämpade att arbeta inom vissa yrken. För övrigt har jag fått ett bra mottagande, även om det är omöjligt att bli anställd där permanent. (R: 2)

På frågan hur de ansåg att utbildningen hade förberett dem för arbetsmarknaden, svarade en student:

Min tro på utbildningen är stor, problemet är marknaden och arbetsgivarna. De vill inte anlita oss eftersom vi inte har någon titel, att de inte riktigt vet. Det är en facklig fråga, vad ska de anlita oss som? Organisationerna har inte uppmärksammat oss. Om du får motta 300 ansökningar och CV:n för varje ledig plats, är det lättare att ta en socialarbetare, om det är vad du letar efter, snarare än att ta mig. (R: 2)

Studenter uttryckte bekymmer om hur yrket kommer att värderas i konkurrens med andra mer välkända yrken. Å andra sidan, flera studenter nämnde att arbetsgivare var nyfikna och ofta uppskattande, men att de möttes av misstänksamhet från andra yrkesgrupper.

Strategier att närma sig arbetsmarknaden

Studenterna använde olika strategier för att söka ett arbete på arbetsmarknaden. De beskrev arbetsmarknaden som öppen, i behov av ny kompetens, men till stora delar traditionell och misstänksam mot att bryta mönster. Den mest effektiva för att få tillträde till arbetsmarknaden ansågs vara att ha en öppen strategi, att hålla sig öppen för möjligheter och att ta chansen att etablera sig redan under den verksamhetsförlagda utbildningen. Ett annat sätt var att söka praktikplatser.

Du måste vara mycket envis på arbetsförmedlingen för att få en praktikplats och sen är det lättare eftersom du får både en referens och en möjlighet att visa vad du kan. Det är ofta lättare än att visa ett papper, speciellt om du inte är säker på vad det papper representerar. All sysselsättning, även om det är på timbasis är OK, bara så du få referenser. (R: 10)

I motsats till denna mera öppna strategi fanns det även studenter med en mer fokuserad strategi. En student som var särskilt intresserad av kriminologi, beskrev hur hen efter det första året på utbildningen arbetade på timbasis som skötare inom psykiatrisk vård och efter andra året i utbildningen erhålla en befattning som behandling assistent. Detta var en helt ny befattning på arbetsplatsen som också motsvarade studentens utbildningsnivå. Efter förhandling, ledde tillsättningen även till en högre lön.

Det började förra sommaren när jag återvände till mitt sommarjobb. När jag kom tillbaka till min chef och sa: "Jag vill förhandla min lön eftersom jag tror att jag har högre kompetens i år, jag har också arbetat ibland och har fått erfarenhet". Så där var vi, min klasskamrat och jag, vi förhandlade och vi fick högre lön. Detta år, sa jag samma sak att jag nu har avslutat min utbildning! Jag behövde inte säga så mycket innan min chef hade fattat det. (R: 6)

Citatet ovan visar på en aktiv strategi i att välja kurser och praktik i linje utifrån det egna intresset redan från start. Planen var att utvecklas mot en framtida karriär som brottsutredare.

Sammanfattning av intervjustudiens resultat

Studien visar att vid tidpunkten för examination av den första kullen, dvs år 2013, var det fortfarande oklart för studenterna hur det kommande yrkeslivet skulle komma gestalta sig. Det studenterna tydligast identifierade sig med och såg sig som bärare av, är kunskapen om psykisk ohälsa och förmågan att förstå villkoren inom de olika sektorerna av omvårdnad, socialt arbete och kriminologi. Studenterna såg sig själv som samordnare i olika tvärprofessionella team och även som den ende i ett team som bär på kunskapen om psykisk ohälsa. Det som upplevdes ovisst, var huruvida man hade möjligheter att få jobb i lite mer ledande befattningar eller om man enbart var hänvisade till den mer personnära vården. Frågan hade kopplingar till både befattning, yrkestitlar och vidhängande lön. Yrkesidentiteten är långt ifrån tydlig vilket kommer till uttryck i att det är svårt att presentera sig vid anställningsintervjuer och när de skall skriva personligt brev i sina jobbansökningar.

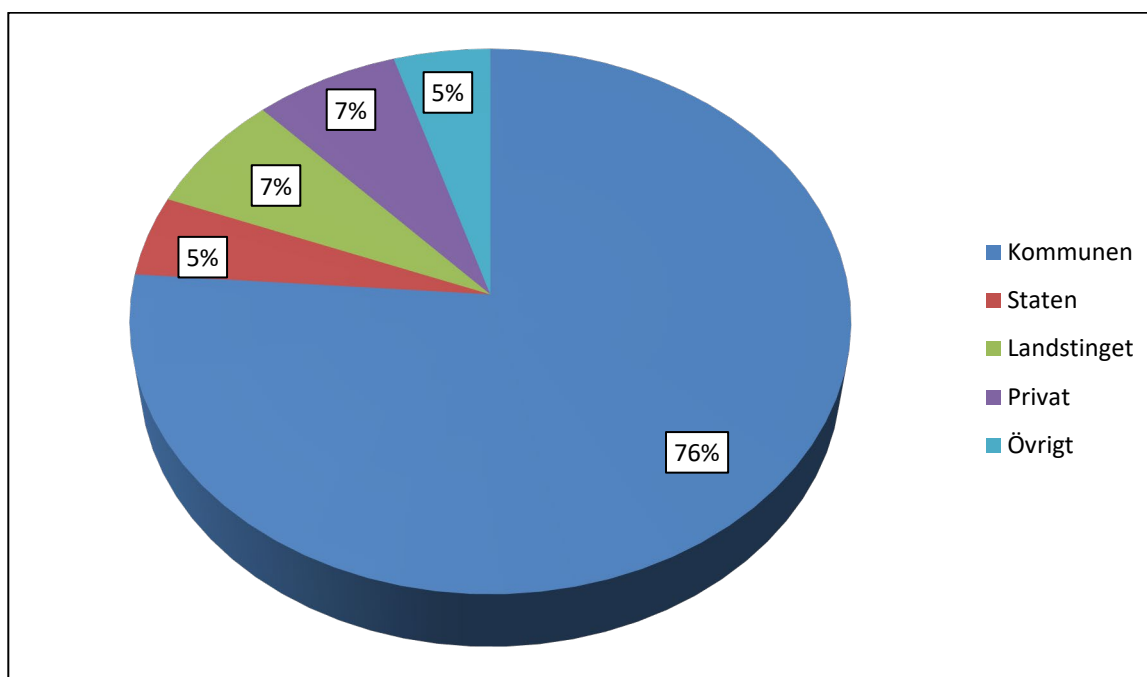
Ett annat tema som framkom var spänningsfältet i yrkesrollen mellan specialist och generalist. Många såg det som sin specialitet att ha en bred utbildning av ovan nämnda beskrivning. Andra såg bredden som en nackdel då de upplevde sig sakna djupare specialistkunskaper och kanske inte var "bra på någonting", som någon uttryckte sig. En tredje spänningsfält rörde tradition och förändring, ett orosmoln kring hur väl den nytexaminerade skulle bli mottagen på arbetsmarknaden. Det handlade om svårigheten att få jobb inom hälso- och sjukvården, där de traditionella yrkena dominerade. Dock fanns det arbetsgivare inom andra sektorer som var nyfikna. Misstänksamheten gentemot studenternas kommande yrkesroll uppfattades komma mer från andra yrkesutbildade snarare än från arbetsgivarna. Det var också uppenbart att studenterna hade olika strategier när de närmade sig arbetsmarknaden. Några använde strategin "öppen för det som kommer i min väg" medan andra kunde vara starkt målinriktade.

Alumnprofil för tre studentgrupper från programmet i Socialpsykiatrisk vård

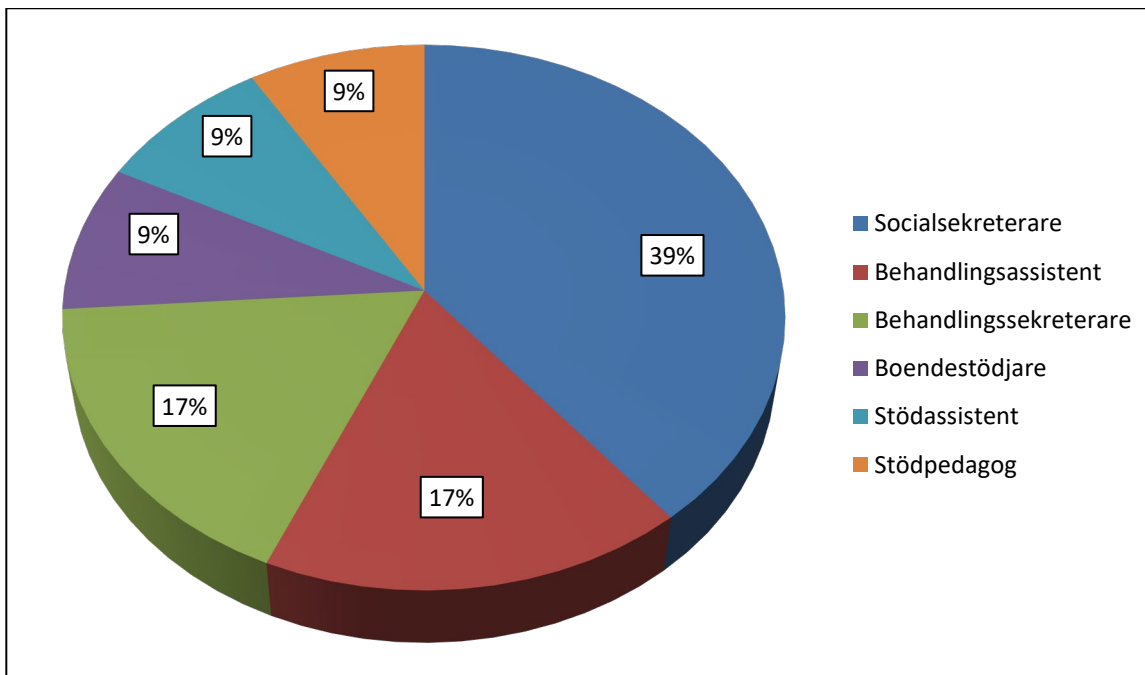
I samband med de enkäter som samtliga SPV-alumner från avgångskullarna 2013-2016 fick ca ett halvt år efter avslutad utbildning ställdes också frågor gällande arbetssituationen. Frågorna gällde vilken arbetsgivare de hade, form av arbetsplats, vilken befattning och yrkestitel de hade samt vilka arbetsuppgifterna var. Tre kohorters data utgör grund för presentationen och lägesöversikten i detta kapitel. I den första och andra omgången, genomfördes datainsamlingen sex månader efter avslutad utbildning. Dessutom har det gjorts uppföljande datainsamling efter 12 och 24 månader i dessa kohorter. Då samma frågor gällande anställningsförhållande följer med även i de senare enkäterna, går det även att se vissa förändringar i anställningsförhållandena, vilket beskrivs i slutet av detta kapitel.

Arbetsgivare, befattningar och arbetsuppgifter

I enkäterna svarade 42 alumner på vilken huvudarbetsgivare de hade efter 12 månaders anställning. I ett fall har alumnen angivit två arbetsgivare och två yrkestitlar vilket ger en totalsumma på 43. Figur 7 visar en sammanställning på de huvudarbetsgivare som alumnerna angett i förhållande till anställningarna och figur 8 visar de sex vanligast förekommande yrkestitlarna efter 12 månaders anställning. I texten redogörs också för de vanligast förekommande arbetsuppgifterna som alumnerna beskrivit i enkätsvaren. För mer information gällande yrkestitlar, befattningar och övriga sysselsättningar, se bilaga IV.

Figur 7. Huvudarbetsgivare 12 månader efter avslutad utbildning (N=43)

Figur 8. Exempel på de vanligast förekommande yrkestitlarna 12 månader efter avslutad utbildning (N=43)

Den mest frekvent förekommande yrkestiteln för alumnerna i *den första kohorten* är socialsekreterare följt av behandlingsassistent och behandlingssekreterare. Exempel på övriga yrkestitlar är boendestödjare, stödassistent, stödpedagog, verksamhetspedagog, projektsamordnare, undersköterska och kriminalvårdare. En alumn var också arbetssökande vid datainsamlingstillfället. Alumnerna beskrev i sina svar att arbetet som socialsekreterare eller behandlingsassistent innebär att arbeta nära patienterna, klienterna eller brukarna med omvårdnad och stöd i det vardagliga livet. Ett motivationsskapande arbete, där de vanligast förekommande arbetsuppgifterna är att stödja sociala färdigheterna, hjälpa till med integrering i samhället och praktiska göromål som kök och städ och tvätt. Alumnerna beskrev att en anställning som behandlingsassistent innebar att arbetsuppgifterna har fokus på omvårdnad och behandling samt ett aktivt samverkansarbete med socialtjänst och olika nätverk runt klienten.

Gällande anställningsformer förekommer såväl tillsvidareanställningar som visstidsanställningar och vikariat. Tillsvidareanställning var den form som dominerade i samtliga alumngrupper. Flera alumner beskriver även att de har en anställning sedan tidigare inom verksamheten men att de avancerat såväl i befattning som lönemässigt efter det att de tagit examen från programmet i socialpsykiatrisk vård. Den vanligast förekommande arbetsgivaren för alumnerna är kommunen (Socialpsykiatri, Socialtjänst) följt av landstinget (Västra Götalandsregionen; rättspsykiatri, barn- och ungdomspsykiatri), Statens institutionsstyrelse (SiS-hem, Kriminalvård) samt privata arbetsgivare.

För *den andra kohorten* av alumner kan märkas en viss ökning av antalet yrkesbefattningar med mer pedagogiska uppgifter som exempelvis verksamhetspedagog eller stödpedagog. Alumnerna beskriver dessa befattningar som mer inriktat på behandling, olika pedagogiska samtal, förändringsarbete, planeringsarbete, dokumentation samt ansvar över pedagogisk utformning och utveckling i vården av klienter. En alumn gav exempel på arbete med pedagogisk utveckling på ett boende för barn och en annan ett arbete med ett musikprojekt på en dagcentral. Alumnerna beskrev att uppgifterna som pedagog också inbegrep ett samverkansansvar och ett ansvar för dokumentation av och hot och våld på arbetsplatsen.

I flera fall menar alumnerna att deras nuvarande befattning eller arbetsuppgifterna inte alltid motsvarar den akademiska examen och den kompetens som de erhållit genom utbildningen. Till

exempel liknar de uppgifterna som ”behandlingspedagog” med det som en skötare inom psykiatrisk vård (utan högskoleutbildning) ansvarar för. Andra exempel på befattningar är exempelvis behandlingssekreterare och projektsamordnare. Arbetsuppgifterna i relation till dessa befattningar beskrevs av alumnerna som kopplade till ett nära arbete med patienten/klienten och inriktat mot att stödja denne i vardagen. Detta relationsbyggande arbete beskrevs innehålla såväl stödjande och motiverande samtal, som planeringsarbete och samverkan med övriga professioner. Även i denna kohort framkom att den vanligaste arbetsgivaren är kommunen (Socialpsykiatri, Socialtjänst) följt av landstinget (Västra Götalandsregionen; rättspsykiatri, barn- och ungdomspsykiatri), Statens institutionsstyrelse (SIS-hem, Kriminalvård) och privata arbetsgivare. Alumnerna i kohort två är också i större utsträckning anställda inom kommunal socialpsykiatri.

I kohort tre ses, ungefär samma förhållanden som i kohort två, att vanligt förekommande befattningar är behandlingsassistent och verksamhetspedagog. Men här ses även befattningar som inte förekommit så frekvent i tidigare kohorter. Dessa är till exempel stödassistent, elevassistent, arrestantvakt och psykiatrihandledare. Arbetsgivare som kommunerna dominerar än mer i denna grupp än i de övriga två.

Karriär och avancemang

Det går att se vissa exempel på ett visst avancemang i yrkeskarriären under den korta tid som alumnerna varit anställda även om det enbart gäller några få fall. Exempelvis har alumner gått från en anställning som behandlingsassistent eller habiliteringsassistent till en anställning som socialsekreterare alternativt behandlingssekreterare, eller från boendestödare till socialsekreterare eller från boendestödare till Case-manager (dvs. en mer utökad individuellt personcentrerad relation till klienten, vilket inom denna sektor är högre befattningar som i regel kräver högskoleutbildad personal). Det går dock inte att urskilja om avancemanget inneburit ett ökat ansvar för flera avancerade arbetsuppgifter som till exempel utredningsarbete, bedömningar och uppföljning av beviljade beslut, hantering av ärenden utifrån Socialtjänstlagen (SOL), lagen om vård av unga (LVU) och Lagen om vård av missbrukare (LVM), ekonomiansvar eller om det bidragit till en högre lön. När det gäller personalansvar beskrev ett flertal alumner att de hade ett visst arbetsledande ansvar på arbetsplatsen, men att det generellt inte ingick personalansvar i deras befattningar. Möjligen kan denna enkätfråga ha missuppfattats eftersom alumnerna i stället uppfattat att frågan gäller om de har ett eget ansvar som personal, men svarat som om de hade ansvar för en personalgrupp.

I svaren från 24-månadersuppföljningarna (kohort ett och två) framkom att alumnerna hade en strävan eller förhoppning om en högre befattning, till exempel ett avancemang från boendestödare till samordnare och att få mer ansvarsfulla arbetsuppgifter. Några alumner uttryckte också att de ville öppna eget företag eller arbeta som konsulter i framtiden.

Sammanfattning av alumnp profiler

Denna sammanställning visar att alumnerna kanske inte alltid utför de kvalificerade arbetsuppgifter som de har kompetens eller utbildning för. Det finns dock undantag där alumnen har fått mycket kvalificerade arbetsuppgifter som också kan befinna utanför deras kompetensområde (socioonom). Det framkommer ingen riktigt tydlig tvärprofessionellt perspektiv i alumnerns beskrivningar av sina uppgifter. Det som tydligt framkommer är den psykiatriska kompetensen men att de övriga (socialt arbete, kriminologi) mer är av bakgrundsperspektiv till denna. En viktig utmaning är att ha rätt balans mellan den kompetens som alumnerna har och de uppgifter och utmaningar de ställs inför. Risk finns här för att alumnen får arbetsuppgifter med för hög komplexitet som de inte har utbildning för. En tydlig avvägning mellan kompetens och ansvarsområden är i detta avseende viktig att göra.

Något som tydligt framkommer är arbetsgivarnas behov av att öka kompetensen i hela verksamheten genom att anställa personal med akademisk examen där det tidigare inte funnits detta krav utan där det räckt med gymnasieutbildning. Alumnerna får ingen yrkestitel i sin utbildning, däremot får de en akademisk examen (filosofie kandidat i vårdvetenskap). Detta faktum kan ge frihet men kan också skapa rollförvirring och påverka såväl studenter och alumner som verksamheter. Intressant att studera här är hur alumnernas professionaliseringsprocess ser ut. Kanske är det så att dessa alumner får arbeta hårdare och mer offensivt för att visa vad de kan och vilken kompetens de har för att etablera sig som en tydlig profession.

Hur uppfattas yrkeskompetensen av arbetsgivare och alumner?

I en studie där det genomfördes två gruppintervjuer var syftet att beskriva arbetsgivares/chefers och alumners erfarenheter av vilka arbetsuppgifter och vilken yrkeskompetens som alumner från programmet i Socialpsykiatrisk vård har. Studien genomfördes vid två behandlingshem (Statens institutionsstyrelse) i två tätorter i Västra Sverige. I den första intervjun deltog två alumner och två enhetschefer (angivna som A1, E1 och E2 i resultatredovisningen) och i den andra deltog en alumner, en student i termin 4, en övrig anställd och en enhetschef (angivna som A2, S2, Anst1 och E3 i resultatredovisningen). Båda gruppintervjuerna spelades in och transkriberades i sin helhet. Transkriberade data från intervjuerna har analyserats med kvalitativ innehållsanalys. Såväl individuella intervjuer som gruppdiskussioner har analyserats med kvalitativ innehållsanalys där tolkning av texternas innehåll, det vill säga de transkriberade intervjuerna, utgjort grund för analysen, så kallad latent innehållsanalys (Baxter, 1994; Marshall & Rossman, 2006; Silverman, 2007). I steg ett lästes inledningsvis samtliga texter ett flertal gånger för att skapa en helhetsuppfattning av texten. I steg två markerades meningar/fraser i texten där dessa svarade mot studiens syfte och frågeställningar. En kondensering av denna text gjordes genom att lyfta ur de mest centrala innebördsmässiga enheterna ur den markerade texten. Dessa bildade de meningsbärande enheterna i analysen. Som steg tre tolkades de meningsbärande enheternas underliggande budskap och etiketterades genom en kort mening eller enstaka ord som karaktäriserade budskapet. Dessa formuleringar bildade koder som de meningsbärande enheterna sorterades under. Denna del i analysprocessen är den latent analysen (Silverman, 2007) och avser att lyfta fram underliggande, implicita innebörder i intervjumaterialet. Under analysprocessen jämfördes studiens syfte och forskningsfrågorna med grundtexten vilket gjorde att koderna justerades regelbundet för att få en så god samstämmighet som möjligt (Baxter, 1994). Utifrån de mönster som framkom i analysen och uppbyggnaden av koderna, identifierades och formulerades subteman som avslutningsvis knöts an till övergripande teman som beskriver den latent innebörden i utsagorna.

Alumnernas yrkeskompetens

Resultatet består av tre kategorier som beskriver alumnernas yrkeskompetens uttryckta av såväl alumnerna själva som deras respektive chefer; (1) *en utbildning som leder till en bred kompetens*, (2) *hög kompetens inom psykiatrisk omvårdnad*, och (3) *att utgöra komplement till andra yrkesgrupper*.

En utbildning som leder till en bred kompetens

Alumnerna beskrev att programmet i socialpsykiatrisk vård är en utbildning som leder till att de får en bred kompetens inom sitt yrkesområde och att denna breda kompetens grundats genom att utbildningen gett dem kunskaper inom såväl kriminologi, socialt arbete som psykiatrisk omvårdnad. De anser sig dock inte vara några experter inom vart och ett av dessa områden, utan ansåg att de har baskunskaper inom de olika områdena vilket utgör denna breda kompetens. Alumnerna menade att detta är en styrka och bidrar till att de kan göra bra helhetsbedömningar utifrån såväl medicinska, sociala som psykologiska perspektiv.

Vi är inte experter i något utan det är mer ett tvärvetenskapligt program så det gör ju att man är ingen expertis i något. Men man har en bra baskunskap i väldigt mycket (A1).

Cheferna beskrev att de i anställningsförfarandet sökt efter högskoleutbildad personal som har en bred kompetens och som kan förstärka och utveckla helhetsperspektivet inom verksamheten.

Jag försöker ha en så bred kompetens som möjligt i min yrkesgrupp och gruppen som jobbar här har olika bakgrund för att vi ska ha så många vinklar på problemet som möjligt, så många synsätt som möjligt och så många olika perspektiv som vi kan få. För att inte bara snöa in oss på ett sätt utan här kommer det utifrån olika tankar och kunskaper (E1)

De menade också att alumnerna från programmet i Socialpsykiatrisk vård har denna breda baskunskap och kompetens som gör att de också kan fungera som ett komplement till andra yrkesgrupper och bidra till att bättre helhetsbedömningar görs i verksamheten.

Kompetens inom psykiatrisk omvårdnad

I intervjuerna framkom att cheferna har ett särskilt stort behov av att anställa personer som har en specifik kompetens inom psykiatrisk omvårdnad. Cheferna beskrev att detta har varit ett behov under lång tid. Denna kompetens har varit svår att rekrytera eftersom specialistutbildade läkare och sjuksköterskor med psykiatrisk inriktning främst söker tjänster inom hälso- och sjukvården. Cheferna ser därför att genom att anställa SPV-alumner kan de få denna förstärkning av den psykiatriska kompetensen i verksamheten.

I intervjuerna framkom att cheferna inte hade någon större kunskap om alumnernas utbildning när alumnen kallades till anställningsintervju. Den kunskap de fått om utbildningen har de fått i samband med anställningsintervjun och under tiden som alumnen arbetat på behandlingshemmet. Cheferna beskrev att de, i annonseringar av lediga tjänster, anger att högskoleutbildning är meriterande och att de också prioriterar sökande med bakgrund i det programmet för socialpsykiatrisk vård med motivering att de behöver stärka den psykiatriska kompetensen inom verksamheten.

Men sedan, framförallt i det socialpsykiatriska programmet, så förväntar jag mig att de har en bredare kompetens inom psykiatri mot det psykiatriska området. Jag vet ju att man i programmet går in på helt andra ämnen som man inte gör inom socialpedagogiken. Man läser mer mot mediciner där de har en del kunskaper (E1)

Cheferna framhöll att de oftast likställer olika utbildningar på högskolenivå när de anställer en medarbetare. Då avgör i regel den personliga kompetensen och lämpligheten vem de anställer.

Har jag sökande från socialpsykiatriska programmet och socialpedagogiska programmet och jag har en beteendevetare med filosofie kandidat i psykologi så står de lika för mig i den här rollen. Det som jag går på då är personlig lämplighet i bemötandet. De tre utbildningarna väger precis lika tungt och då går jag mer på den personliga kompetensen. Hur personen ifråga är (E2)

Tidigare fanns det inte någon högskoleutbildning med fokus på socialpsykiatrisk vård och då rekryterades personal i stället från gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram. Cheferna menade att programmet i socialpsykiatrisk vård innebär betydligt bättre förutsättningar att förstärka den socialpsykiatriska kompetensen inom verksamheten, vilket i sin tur medfört att de i större utsträckning efterfrågar personal som examinerats från detta program.

Man ser ju också i våra annonser att vi efterfrågar högskoleutbildad personal så hamnar ju socialpsykiatrin numera med. Förut var det ju inte det då var det ju social omsorg eller den här gamla eller socialpedagogiska. Vi kanske sätter socialpsykiatri först och

socialpedagog sedan men LSS¹ kanske ändå sätter socialpedagog först och socialpsykiatri sedan men det är ändå med att man efterfrågar den kompetensen även inom LSS-området (E3)

Även alumnerna beskrev hur de i sitt arbete ofta blir de som gör psykiatriska bedömningar även om de inte ser sig själva som experter i området.

Det är ganska ofta man gör en bedömning av det psykiatriska tillståndet. För det är någonting, inte att vi diagnostiserar men hur personen mår eller vilken funktion den personen har i dagsläget. Vi jobbar med genomförandeplaner, vi arbetar med personcentrerad vård ur hälso- och sjukvårdsperspektiv (A2).

Detta visar hur alumnerna har ett tydligt personcentrerat förhållningssätt i sitt arbete.

Komplement till andra yrkesgrupper

Cheferna uttryckte att SPV-alumnerna genom sin specifika kompetens kan komplettera socialpedagogerna i framför allt bedömningar av den psykiska hälsan/ohälsan hos klienterna. Alumnerna framhöll också att de ofta har en bakgrund inom vården vilket också underlättar samverkan med andra yrkesgrupper.

Så tänker vi nu att det ska vara ett komplement även till pedagogerna då. När en anställdes här då var det ett projekt och den rekryteringen var inte jag med i, den kompletterade väldigt bra det projektet som vi skulle genomföra. Det kan jag ju se att de kompletterar varandra väldigt väl framförallt den socialpedagogiska och den socialpsykiatriska utbildningen (A2).

Varpå en av alumnerna vidareutvecklar:

Jag tycker det är guld värt att ha den här psykiatriska erfarenheten och psykiatrikunskapen som vi faktiskt har. Där tänker jag att vi kompletterar varandra bra och att vi också ser den psykiska ohälsan (A2).

Alumnerna menade att eftersom de har en bred kompetens leder det till att de ibland får utmaningar där de tydligare märker att de har en annan kompetens. De beskrev att de använder argument som andra professioner på alumnernas arbetsplatser inte är vana att använda. Argument som är mer grundade i ett vårdvetenskapligt och/eller medicinskt perspektiv. Alumnerna beskrev att personalen ibland hamnar långt från varandra i bedömningarna av klientens problem, vilket ibland kan vara nödvändigt för att få ett mer utvecklat helhetsperspektiv på klienten. I dessa situationer, menade alumnerna, att de har en viktig funktion och gör ett viktigt arbete, då de har möjlighet att lägga fram andra argument i bedömningen och analysen av klientens behov. Detta innebär stora utmaningar men skapar också osäkerhet över hur alumnerna ska förhålla sig till den kunskap de har.

Just samverkan, det finns så mycket som man har fått både kring detta. För man jobbar väldigt olika. Det kan man ju se när man samverkar med andra att vi är väldigt långt ifrån varandra fast att vi jobbar med samma personer. Vi måste komma närmare varandra (A1).

---

¹ LSS= Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

På frågan gällande alumnernas aktuella befattningar och om det var viktigt för dem att ha en tydligt definierad titel i förhållande till sin utbildning, beskrev alumnerna att detta inte är något egentligt problem eftersom de har anställningar som de sökt på samma villkor som andra högskoleutbildade.

Den här utbildningen just utifrån att man inte hade någon titel och då var det också det här som jag sagt. Det är inte titeln de frågar efter. Det handlar om vad du skriver i ditt personliga brev. Det är jätteviktigt hur du marknadsför dig själv. Det är det du får göra, man får prata för sig och då tror jag egentligen inte det spelar någon roll vad du söker för jobb (A2).

De får en befattning och en yrkestitel som är mer generell, vilken kan likställas med den som exempelvis socialpedagoger har. Alumnerna beskrev också att det är den personliga kompetensen och lämpligheten, och på vilket sätt denna kompetens förs fram i deras CV, samt det personliga brevet och anställningsintervjun som varit avgörande då de sökte och fått erbjudande om anställning.

Sammanfattning och slutsatser av rapporten

Denna rapport visar att såväl chefer som alumner från programmet Socialpsykiatrisk vård värdesätter den breda yrkeskompetens som programmet leder till. Den psykiatriska kompetensen betonas som särskilt värdefull av både alumner och chefer. Denna kompetens innebär att de också utgör ett komplement till övriga professioner inom verksamheterna. Genom sin bakgrund kan alumnerna bidra med att kritiskt granska rutiner och värderingar inom verksamheten och skapa förutsättningar för ett arbetsintegrerat lärande genom att de har med sig andra perspektiv från sin utbildning, framför allt det psykiatriska och på så sätt lyfta fram andra bedömningsgrunder i arbetet och samverkan med andra yrkesutövare. De olika arbetsuppgifterna innebär en tydlig samverkan med andra professionsutövare, men det finns också ett utrymme att utveckla den egna professionen och kompetensen.

Resultatet indikerar betydelsen av att skapa möjlighet för den enskilde studenten, att tillsammans med både utbildnings- och verksamhetsföreträdare, på ett mera medvetet sätt forma sin kommande yrkesroll. Ett sådant arbete kräver ett, för studenten, tidigt synliggörande av både eget intresse/förväntningar samt möjliga anställningsformer i olika verksamheterna. Utifrån en sådan sammantagen förståelse bör sedan mera individuellt valda utbildningsfokus göras inom ramen för programmet, exempelvis i form av specifik praktikplats och/eller riktning i examensarbete. Det är också väsentligt att verksamheter där studenten genomför sin VFU, studenter och högskola samarbetar och samverkar för att skapa bästa möjliga kvalitet i utbildningen så studenten på ett mera tydligt sätt ska kunna forma sin kommande yrkesinriktning och roll. Ett sådant arbete kommer att kräva tydliga metoder för att utveckla och rikta det arbetsintegrerade lärandet. Att utgå från att ett arbetsintegrerat lärande sker med automatik, räcker inte för att ge ett tillräckligt stöd till studentens professionella utveckling under den verksamhetsförlagda utbildningen. Ett tydligare stöd för den professionella utvecklingen i den högskoleförlagda utbildningen och under VFU kan leda till en hållbar utveckling med en utveckling av en professionell roll som kan möta samhälleliga, verksamheters såväl som individuella behov.

Etablering av professionell identitet

I rapporten framkommer att studenter anser sig ha erövrat en professionell identitet som handlar om att föra in psykiatriska och vårdande kunskaper till organisationer som tidigare saknade dessa perspektiv. Något som också medför nya förhållningssätt till patienter, brukare och klienter. Vårdande behandlingsmetoder lyfts fram och medicinsk behandling tonas ned. Att kunna använda kunskap från flera discipliner anses som en styrka och en kompetens som är välbehövad i miljöer där personer med psykisk ohälsa vårdas. Alumnerna uppfattar sin kunskap som både tvärdisciplinär och interprofessionell vilket stämmer med andra forskningsresultat där utveckling av yrkesidentitet

utifrån tvärvetenskapliga utbildningar studerats (Baldwin & Baldwin, 2007; Chehade et al., 2011). Genom att se sig själva som experter på samspel mellan yrkesfält, indikerar detta att de utvecklar en tvärvetenskaplig yrkesidentitet (Brown et al., 2008; Zeeman & Simons, 2011). Studenterna säger att de ser sig själva som något annat än socionomer, socialpedagoger eller sjuksköterskor. Samtidigt kan studenterna sägas få betala ett pris då den breda kunskapsbasen kan bidra till en viss "kunskapsförvirring", vilket även kan försvåra deras möjligheter att utveckla en professionell identitet (jfr Brown et al, 2008). Men det kan också betraktas som en frihet för ett individuellt val utifrån intresse. En konsekvens av detta resultat är att man inom utbildningen bör informera studenterna om hur stora frihetsgrader de har i utbildningen, om vikten av att aktivt ta ansvar för att göra de val som är möjliga.

Rapporten visar att arbetsintegrerat lärande (AIL) i form av utbildningspraktik/VFU, inom programmet för Socialpsykiatrisk vård är en möjlighet för studenterna att identifiera sin egen yrkeskompetens (Zeeman & Simons, 2011) i förhållande till andra yrken. Den verksamhetsförlagda utbildningen nämndes som en möjlighet att orientera sig i framtida arbetsmarknad. I studenternas reflektioner om sin framtida yrkesroll, i anslutning till examen, visar sig frågan om att arbeta i en ledande eller vårdande position problematisk. Även om studenterna säger sig vara nöjda med utbildningen, kände några av dem att de hade missförstått intentionerna i programmet gällande yrkesrollen i det framtida yrket. Dock tar studenterna upp den djupa kunskap de anser att de har i att ta hand om personer med psykisk ohälsa, vilket fyller dem med tillförsikt och upplevs vara den största fördelen när de skall positionera sig i arbetssökningssituationer.

Arbetsmarknadens relationer och villkor

I rapporten beskrivs ett flertal gånger det faktum att utbildningen inte ger en yrkestitel och om detta i så fall hade gjort det enklare att få en tjänst i paritet med utbildningen och kompetensen. Tidigare studier (t.ex. Thylefors, 2012) har dock visat att status i till exempel ett team inom hälso- och sjukvården inte enbart är relaterat till traditionella yrken eller yrkestitlar utan är snarare ansluten till funktionellt inflytande och förmågan att lösa komplexa problem. Studenterna möttes av såväl öppna som stängda dörrar när de sökte arbeten. Det fanns både nyfikenhet och misstänksamhet gällande den kompetens som yrkesgruppen har. Även om resultaten visar att studenterna möter en arbetsmarknad relaterad till psykiatrisk vård som är under omvandling, kan vissa traditionella strukturer verka vara cementerad. Organisationer inom dessa strukturer verkar inte vara redo för en sådan ny yrkeskompetensprofil (Silverhielm & Kamis-Gould, 2000). Till exempel, har vårdpersonal i den psykiatriska organisationen utpekats av studenterna som den grupp som är mest misstänksam till studenternas kompetens. I Bisholt (2012) studie, som syftar till att undersöka socialisering av nyutexaminerade sjuksköterskor i yrket, beskrivs att även nyexaminerade sjuksköterskor upplever att deras yrkeskunskaper starkt ifrågasattes av personalen. Sjuksköterskorna beskrev hur de blev utsatta för negativa attityder vilket ledde till exkludering från personalgruppen och känslor av utanförskap under långa perioder. Sjuksköterskeyrket är etablerat sedan länge, vilket väcker frågor om de rapporterade erfarenheter som studenterna i SPV beskrivit är ett fenomen som till viss del gäller nyutexaminerade yrkesutövare i allmänhet, snarare än att det handlar om att Socialpsykiatrisk vård är ett nytt utbildningsprogram eller ett nytt yrke.

I rapporten framkommer också att studenterna reflekterar över om de kan se sig själva som generalister eller specialister i en framtida yrkesroll och hur studenter som examineras från en ny utbildning befinner sig i en existentiellt utmanande position. Den valda utbildningen upplevs som viktigt och betydelsefull eftersom den motsvarar en brist på kunskap i verksamheter som de har identifierat och erfart. Samtidigt har studenternas medvetenhet ökat om de svårigheter som det innebär att etablera sig i ett okänt yrke. Med tanke på studenternas förväntningar på sitt framtida yrke och sysselsättning, kan deras utvecklingsprocess beskrivas som en resa mellan hopp och förtvivlan. Att försöka överbrygga problemet med dubbla budskap från de i utbildningen ingående områdena; psykiatrisk omvårdnad, kriminologi och socialt arbete kan här vara en viktig utmaning. Ett

kontinuerlig och nära samarbete mellan lärare, och ett tvärvetenskapligt samarbete mellan institutioner inom högskolan bör säkerställas. Informationskampanjer riktade mot berörda samhällsinstitutioner behöver också förstärkas då en utbildning med ny kompetensprofil införs inom området socialpsykiatrisk vård. Detta kan göra det möjligt för yrkesverksamma från olika organisationer för psykisk hälsa, social omsorg och kriminalvård att bättre förstå studenternas kompetensnivå och låt andra professionella ta ett aktivt ansvar för att skydda de nyutexaminerade studenterna från attityder som hindrar dem att accepteras på arbetsmarknaden.

Referenser

Adams, R.S., Daly, S.R., Mann, L.M., & Dall'Alba, G. (2011). Being a professional: Three lenses into design thinking, acting and being. *Design Studies*, 32(6), 588-607. DOI: 10.1016/j.destud.2011.07.004

Anonson, J., Leischner, C., Manahan, C., Randal, J. & Wejr, R. (2008). Interdisciplinary collaborative approach to health education: A partnership addressing community health needs and laying the groundwork for long term planning in health education. *Journal of Interprofessional Care*, 22(1), 107-109. DOI: 10.1080/13561820701463726

Baldwin JR, D. C. & Baldwin, M. A. (2007). Interdisciplinary education and health team training: A model for learning and service. *Journal of Interprofessional Care*, 21(S1), 52-69. DOI: 10.1080/13561820701579992

Bengtsson, J. (1999). *Med livsvärlden som grund: bidrag till en livsvärldsfenomenologisk ansats i pedagogisk forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Bisholt, B. K.M. (2012). The professional socialization of recently graduated nurses: Experiences of an introduction program. *Nurse Education Today*, 32(3), 278-282. DOI: 10.1016/j.nedt.2011.04.001

Björk, I.T., Berntsen, K., Brynildsen, G. & Hestetun, M. (2014). Nursing student's perception of their clinical learning environment in placement outside traditional hospital settings. *Journal of Clinical Nursing*, 23(19-20), 2958-2967. DOI: 10.1111/jocn.12532

Brante, T., Johnsson, E., Olofsson, G., Svensson, L. (2015). *Professionerna i kunskapsambället*. Stockholm: Liber.

Brante, T. (2013). The professional landscape: The historical development of professions in Sweden. *Professions & Professionalism*, 3(2), 1-18. <http://dx.doi.org/10.7577/pp.558>

Brante, T. (2014). *Den Professionella logiken. Hur vetenskap och praktik förenas i det moderna samhället*. Stockholm: Liber.

Brown, J., Simons, L. & Zeeman, L. (2008). New ways of working: How mental health practitioners perceive their training and role. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 15(10), 823-832. DOI: 10.1111/j.1365-2850.2008.01320.x

Chan, E.A., Mok, E., Po.ying, A. H. & Man-chun, J. H. (2009). The use of interdisciplinary seminars for the development of caring dispositions in nursing and social work students. *Journal of Advanced Nursing*, 65(12), 2658-2667. DOI: 10.1111/j.1365-2648.2009.05121.x

Chegade, M., Bentley, D. & Burgess, T. (2011). The AMSEC project: A model for collaborative interprofessional and interdisciplinary evidence-based competency education in health. *Journal of Interprofessional Care*, 25(3), 318-220. DOI: 10.3109/13561820.2011.544794

Cleary, M., Horsfall, J., Mannix, J., O'Hara-Aarons, M. & Jackson, D. (2011). Valuing teamwork: Insight from newly-registered nurses working in specialist mental health services. *International Journal of Mental Health Nursing*, 20(6), 454-459. DOI: 10.1111/j.1447-0349.2011.00752.x

Dahlberg, K., Dahlberg, H., & Nyström, M. (2008). *Reflective Lifeworld Research*. Lund: Studentlitteratur.

Dall'Alba, G. & Barnacle. R. (2007). An ontological turn for higher education. *Studies in Higher Education*, 32(6), 679-691. 2007 DOI:10.1080/03075070701685130

- Dall'Alba, G. (2009). Learning Professional Ways of being: Ambiguities of becoming, *Educational Philosophy and Theory* 41(1), 34–45. DOI:10.1111/j.1469-5812.2008.00475.
- Eraut M. 2009. Transfer of Knowledge between Education and Workplace Settings. In: Daniels H, Lauder H, and Porter J, editors. *Knowledge, values, and educational policy: a critical perspective*. London: New York, NY: Routledge. pp 65-84.
- Frenk, J., Chen, L., Bhutta, Z.A., Cohen, J., Crisp, N., Evans, T., *et al.* (2010). Health professionals for a new century: Transforming education to strengthen health systems in an interdependent world. *The Lancet*, 376(9756), 1923-1958. DOI: 10.1016/S0140-6736(10)61854-5
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*, 24(2), 105-112.
- Heidegger, M. (2004). *Varat och Tiden [Being on Time]*. Göteborg: Daidalos.
- Johansson, E., & Svensson, L. (2013). Social Integration as Professional Field: Psychotherapy in Sweden. *Professions & Professionalism*, 3(2).
- Johnson, R. (2003). Exploring students' views if interprofessional education. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 10(7), 314-319.
- Leininger, M. (1994). Evaluation criteria and critique of qualitative research studies. In: J. Morse (Ed). *Critical Issues in Qualitative Research Method*. (pp. 95-115). Sage Publications, Thousand Oaks.
- Lindqvist, S., Duncan, A., Shepstone, L. Watts, & Pearce, S. (2005). Case-based learning in cross-professional groups: The development of a pre-registration interprofessional learning programme. *Journal of Interprofessional Care*, 19(5), 509-520. DOI: 10.1080/13561820500126854
- Mishler, E. G. (1986). *Research Interviewing Context and Narrative*. London: Harvard University Press.
- Olofsson, G. & Petersson, O. (2011). *Med sikte på profession. Akademiska yrkesutbildningar vid ett nytt universitet*. Århus: Ariadne förlag.
- Parsons, T (1951). A Sociologist Looks at the Legal Profession, in *Essays in Socio logical Theory* 370 (rev. ed. 1964).
- Pennbrant, S., Skyvell Nilsson, M., Öhlén, J. & Rudman, A. (2013). Mastering the professional role as a newly graduated registered nurse. *Nurse Education Today*, 33(7), 739-745. DOI: 10.1016/j.nedt.2012.11.021
- Silverhielm, H., & Kamis-Gould, E. (2000). The Swedish mental health system. Past, present and future. *International Journal of Law and Psychiatry*, 23(3-4), 293-307. DOI: 10.1016/S0160-2527(00)00039-X
- SOU 1992:73. Valfärd och valfrihet. Service, stöd och vård för psykiskt störda. Stockholm: Allmänna förlaget.
- SOU 2006:100. Ambition och ansvar. Nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder. Slutbetänkande av Nationell psykiatrisamordning. Statens offentliga utredningar.
- Säljö, R. (1992). Kunskap genom samtal. *Didaktisk tidskrift*.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Prisma, Stockholm.
- Säljö, R. (2005). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Norstedts Akademiska Förlag.

Teoh, Y. T. E., Pua, L. H., & Chan, M. F. (2013). Lost in transition—A review of qualitative literature of newly qualified registered nurses' experiences in their transition to practice journey. *Nurse Education Today*, 33(2), 143-147. DOI: 10.1016/j.nedt.2012.08.016

Thylefors, I. (2012). All professionals are equal but some professionals are more equal than others? Dominance, status and efficiency in Swedish interprofessional teams. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 26(3), 505-512. DOI: 10.1111/j.1471-6712.2011.00955.x

Tunstall-Pedoe, S., Rink E., & Hilton, S. (2003). Student attitudes to undergraduate interprofessional education. *Journal of Interprofessional Care*, 17(2), 161-172. DOI: 10.1080/1356182031000081768

Utbildningsplan för programmet i Socialpsykiatrisk vård

van Manen, M. (1990). *Researching Lived Experience Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. Ontario: State University of New York Press.

Vetenskapsrådet (2008). Forskningsetiska regler inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, Vetenskapsrådet.

Vision2022 <http://www.anstald.hv.se/Media/Get/27274/vision-2022.pdf>. (Hämtad 2018-08-14).

Wright, D., Lavoie-Tremblay, M., Drevniok, U., Racine, H. & Savignac, H. (2001). Relational dimensions of a positive integration experience for new mental health nurses. *Archives of Psychiatric Nursing*, 25(3), 164-173. DOI: 10.1016/j.apnu.2010.07.008

Zeeman, L. & Simons, L. (2011). An analysis of discourses shaping mental health practitioners. *Journal of Mental Health Nursing*, 18(8), 712-720. DOI: 10.1111/j.1365-2850.2011.01721.x

Bilaga I

Egenskaper som studentgruppen noterar (n=77) som de mest utmärkande för dem som personer (fem alternativ/student).

<i>Mest utmärkande egenskaper hos dig</i>	<i>Tot. Antal noteringar</i>	<i>Andel av gruppen som angett alternativet</i>
<i>Människointresse</i>	47	61 %
<i>Empati</i>	44	57 %
<i>Ansvarskänsla</i>	30	38 %
<i>Stark känsla för yrket</i>	24	31 %
<i>Självkänedom</i>	24	31 %
<i>Ödmjukhet</i>	21	27 %
<i>Tålmodighet</i>	18	23 %
<i>Samarbetsvillighet</i>	18	23 %
<i>Stresstålighet</i>	16	21 %
<i>Förmåga att ta kontakt</i>	16	21 %
<i>Envishet</i>	14	18 %
<i>Anpassningsförmåga</i>	14	18 %
<i>Kreativitet</i>	13	16 %
<i>Förmåga att hantera konflikter</i>	13	16 %
<i>Humor</i>	12	15 %
<i>Initiativkraft</i>	11	14 %
<i>Flexibilitet</i>	9	12 %
<i>Social smidighet</i>	8	10 %
<i>Organisationsförmåga</i>	7	9 %
<i>Hög moral</i>	7	9 %
<i>Självkänsla</i>	6	8 %
<i>Förmåga att sätta gränser</i>	6	8 %
<i>Sambällsengagemang</i>	6	8 %
<i>God administratör</i>	2	2 %
<i>God förmåga att uttrycka sig i tal och skrift</i>	2	2 %
<i>Auktoritet</i>	-	-
<i>Summa</i>	385	

Bilaga II

Studenternas uppfattning om vilka egenskaper som är viktiga för den kommande yrkesrollen.

Egenskaper viktiga för arbetet

Uttalanden

Altruism/ empati/ engagemang

Vilja att hjälpa människor,
Förstående, lugn, vilja hjälpa andra,
Viljan att ta hand om/hjälpa andra.
Att vilja jobba med människor i svåra situationer.
...men främst en drivkraft att kunna hjälpa där det som mest behövs
ha rätt resurser för att kunna hjälpa
Människointresse
...förstående
Viljan att hjälpa människor med sin problematik vilket område det än berör.
Vara lugn och ha empati.
Att kunna känna empati, att använda humor
Vara empatisk
Empatisk, självsäker.
Inte vara dömande.
Ödmjukhet
förståelse, empatisk förmåga.
Människointresserad
Har viljan att hjälpa andra människor med problematik.
Intresse att göra bättre.
Engagemang,
Engagemang för människor,
Ha god och personen brinner för yrket. Det är viktigt eftersom man jobbar med andra människor och dom litar på dig.
Engagemang
Att vara intresserad av människor.
... förstående,
känna att man brinner för yrket. Vilja vara på sin arbetsplats och vilja hjälpa och förstå.
Stort intresse.
Att kunna ge hjälp till självhjälp
En bild av hur man tar till sig information om en annan person, på dennes villkor, hur man kan hjälpa personen och lära personen hjälpa sig själv, för att få ut så bra resultat som möjligt.

Tålmod

1.
Envishet är nog viktigt för att aldrig ge upp.
Tålmodighet
...tålmod,
...tålmod.

Hög moral och ansvarskänsla

En hög moral är absolut viktigt.
Att känna ansvar för andra och sig själv.
Respekt, etik och moral

Stort ansvarstagande

Ansvar

Ansvar

noggrann,

ödmjukhet och respekt. att ha god etik samt att kunna sätta gränser.

... Förståelse, (etik och moral)

Förmåga att skapa tillit och stödja.

Social kompetens

Kunskap att nå fram till personen och kunskap om hur man hjälper personen på bästa sätt.

Vara ödmjuk och förstående, ha stort tålamod och en stor självkänsla så att man inte dras ner i andras problem.

Mycket självkänedom och även en viss erfarenhet av psykisk ohälsa.

Att kunna sära på jobb och privatliv

Att kunna ta hjälp av andra.

Att ha förmåga att hjälpa utan att trampa på tårna.

Att behandla andra med respekt

Det är svårt att reflektera över, men jag tror det viktigaste är förståelse och kunskap om bland annat bemötande.

Empatisk, självsäker.

Erfarenhet och självkänedom.

Social kompetens,

Självkänedom

Förståelse, bra på att lyssna, självkänedom.

Vara den typ av person som kan hantera att jobba med människor.

Självkänedom,

Social kompetens (EQ)

Erfarenheter från området

Helhetsperspektiv

Fördjupad kunskap och förståelse inom området

förmåga att lyssna, delge kunskap.

Kunskaper att kunna känna av situationer beroende på individ och efter givet sammanhang. Öppen dialog där båda parter är på samma nivå.

- Förmåga att lyssna och känna av situationer.

- Ha god självkänedom

- Kunna lyssna och aktivt hjälpa en patient

.stresstålig

Lyssna, förstå frågor.

...men tror nog hantera människor och svårt psykiska problem i situationer

Förståelse för funktionshinder...

Gärna någon form av egen erfarenhet, men inget måste.??

Kunskap, erfarenhet, förståelse

Medvetenhet om att få saker är svart eller vitt, att det mesta är nyanserat.

Förstå olika problem i samhället,

Trygghet, erfarenhet, kreativ,

Att kunna se ett helhetsperspektiv, se det friska

Förmåga att se hela människan

Ha kunskap om diagnoser/sjukdomar men ändå kunna se bakom det.

Hur man hanterar olika människor i olika livssituationer. Att alla har sitt bagage och hur man hanterar dessa och i sin tur kan ge en personlig hjälp

Förståelse för att alla människor är individer och

reagerar/agerar olika på olika händelser. Kunskaper för att kunna hantera detta.

Att kunna se ett helhetsperspektiv, se det friska,

lösningfokus, ödmjukhet och respekt.

(Grundläggande kunskaper)

... grundläggande kunskaper i psykisk ohälsa och mänskligt beteende

Kunskap om lagar.

Kunskap inom sitt område.

Kunskap om människan och hens problematik

Ha kunskap inom psykiatri

Grundläggande kunskaper i psykisk ohälsa och mänskligt beteende

Lärdom, kunskap

Kunskap om människans beteende

Bred kunskap om psykisk ohälsa

Det man lär sig på utbildningen.

Medveten om maktförhållanden mellan kön, klass, läggning, etnicitet.

Kunskap om och hur olika former av psykisk hälsa/ohälsa, sociala problem och kriminalitet yttrar sig.

Kunskap om psykisk ohälsa, hur man tilltalar psykiskt sjuka, att kunna lösa konflikter.

Kunskap om psykiska sjukdomar, konflikthantering, hur man hjälper till och utvecklar en individ och sociala förmågor.

Kunskap om psykologi. Om psykiatrisk vård, psykiska sjukdomar och följder, hur dessa behandlas och bearbetas. Kunskap om ämnet, självklart. Åtgärder och olika alternativ till vård.

Kunskaper om psykisk ohälsa

stor kompetens inom psykisk ohälsa.

...allmän när det kommer till ämnet,

Kombination mellan kunskap och förståelse.

Kunskap, erfarenhet, förståelse

Kunnig, driven

Man bör ha erfarenhet inom ämnet och även kunskap om vård utan psykisk ohälsa.

Psykisk ohälsa.

Motiverande samtalskunskaper, missbruksproblem, kunna veta mycket om det.

Mycket kunskap om psykisk ohälsa och dess hantering

Utbildning, förståelse

Bred utbildning.

Förmåga att analysera och lösa problem

... kunna hantera problematiska situationer.

... kunskap om problem samt lösningar.

Att kunna finna en bra plan för behandling samt vara empatisk.

Ha kunskap om psykisk ohälsa och veta hur man kan hjälpa till.

- analytisk förmåga, problemlösning, reflektion.

- Tänka självständigt samt samordna olika insatser.

- Hantera olika situationer och olika personer.

- Lösa problem, kunskap och förståelse om psykisk ohälsa

...vara beredd på oförutsedda situationer

(handlingsberedskap)

... lösningsfokus

Att det är viktigt med reflektion

Kunna lyssna och analysera.

... och analytisk förmåga.

Kunskap att kunna förstå problemet,

...och kreativitet för att lösa eller hantera vissa situationer.

Vara intellektuell

Bilaga III

Drömfunktion för studenterna (n=83)

<i>Studenternas kommande drömroll/funktion</i>	<i>Uttalanden</i>
<i>Altruistisk² roll</i>	Att hjälpa alla på ett eller annat sätt. Att jobba med utsatta människor. Att kunna göra skillnad för människor. Att kunna hjälpa andra människor. Att verkligen kunna hjälpa någon. Förståelse för andra människor. Att parterna känner att jag är en lätt människa att prata och anförtro sig åt. Jag vill kunna göra en skillnad i en människas liv. Kunna förstå och hjälpa. Kunna stötta och hjälpa andra till något bättre. Stödjande Stödjande.
<i>Motiverande roll</i>	Att känna meningsfullhet med mitt arbete. Ha stort intresse för jobbet. Trygg i det jag gör alltid. Ett fritt yrke med stort inflytande över arbetsuppgifterna i vårdprocessen.
<i>En specifik funktion</i>	Missbruksvård, få människor att komma ur ett destruktivt liv. Att vara en person som kan ge hjälp till självhjälp. Brottspreventiva frågor, hjälpa kvinnor, ungdomar, barn. Hjälpa utsatta ut i vardagslivet igen. Inom familjeproblematik. Stödja ungdomar som hamnat snett
<i>Arbeta med specifika grupper</i>	Barn ungdomar och unga vuxna Arbeta med ungdomar. Barn, ungdomar och unga vuxna. Hjälpa utsatta barn/ungdomar.
<i>Dröm om särskild befattning/ verksamhetsfält</i>	Behandlingsassistent, BUP, alternativt socialtjänsten Behandlingsassistent, BUP, alternativt Socialtjänsten På golvet" inom rättspsykiatri Att jobba på olika verksamheter så att jag har så mycket erfarenhet så att jag kan öppna ett behandlingshem. Eget behandlingshem för unga. Som vårdare på ett behandlingshem för missbruk/barn och ungdomar. Behandlingshem Jobba med människor med ett typ av beroende Jobba inom behandling, öppenvården 2.

² **Altruism, medmänsklighet, oegennyttia, osjälviskhet** (motsats till **egoism**), är att hjälpa andra utan att önska något i motprestation.

Onisshet

Jobb nära ett fåtal människor, helst inom kriminalvård och med vuxna.
Inom kriminalvård eller med barn och ungdomar.
Inom kriminalvården
Kriminalvårdare
Kriminalvårdare mot barn och ungdomar.
Kriminolog, polis.
Kriminolog.
Kriminologi.
Kriminalvård.
Kriminolog.
Socialen eller inom kriminologin.
Vill arbeta inom kriminalvård med inriktning på sexualförbrytare.
Chef på mitt egna behandlingshem.
Chef, boendestöd/psykiatri
Högre befattning inom SIS.
Medlare eller familjerådgivare.
Medlare/tala och hjälpa kriminella personer med psykisk ohälsa.
Stödfunktion för föräldrar till barn med NPF
Verksamhetspedagog eller behandlingsassistent inom rättspsykiatri. Samordnare.
Kurator.
Någon form av kurator.
Någon terapeutisk roll
Psykoterapeut.
Samtalsterapi.
Sitta och prata med rättspsykiatriskt dömda, lite som en psykolog.
Polis.
Polis/arbete inom kriminalvården.
Professor i kriminologi eller vårdvetenskap.
Det vet jag inte ännu.
Det är under undersökande
Hoppas att hitta detta under utbildningen.
Ingen aning
Ingen aning.
Vet ej.
Vet ej. Hoppas lista ut det under utbildningens gång.

Bilaga IV

Utbildningsomgångar, yrkestitlar, befattningar och övriga sysselsättningar

Utbildningsstart 2010-utbildningslut 2013

	6 månader	12 månader	24 månader
Arbetslös	1		
Behandlingsassistent (ungdomar, brukare, patienter med psykos)	6	1	1
behandlingssekreterare			1
Beteendevetare			1
Boendestödjare		1	
Boendestödjare/ Vård och stödsamordnare			1
Handledare	1	1	
Kriminalvårdare	1	1	1
Projektsamordnare	1		
Samordnare		1	1
Socialsekreterare barn och familj	1	3	1
Studerar			1
Stödpedagog	1		
Säljare		1	
Undersköterska	1	1	1
Verksamhetspedagog	1		1
Vård och stödsamordnare			1

Utbildningsstart 2011-utbildningslut 2014

	6 månader	12 månader	24 månader
Behandlingsassistent (ungdomar, brukare patienter med psykos)	5	2	2
Behandlingspedagog	1	1	1
Behandlingssekreterare (missbruk, ungdom)	3	3	2
Beteendevetare		1	1
Biståndsbedömare			1
Boendepedagog			1
Boendestödjare	2	1	1
Casemanager		1	
Familjebehandlare			1
Frivårdsinspektör			1
Föreståndare HV/B-hem (ensamkommande barn)			1
Förändringsarbete i familj (titel saknas)		1	
Handledare (ensamkommande ungdomar)	1		
Pedagog		1	
Rehabiliterings pedagog			1
Sektionsledare			1
Skötare	1		
Socialpsykiatrisk vårdare	1		1

Socialsekreterare (barn och familj, missbruk, försörjningsstöd, utredning av ungdomars behov)

3 4 4

Socialt förändringsarbete i familj

1

Stödassistent

1 1

Stödpedagog

1 2 1

Ungdom och vuxenpedagog

1

Verksamhetspedagog

2 1

Vuxenpedagog

1

Utbildningsstart 2012-utbildningslut 2015

6 månader 12 månader 24 månader

Arrestantvakt

1

Behandlare

1

Behandlingsassistent (ungdomar, brukare patienter med psykos)

1

Behandlingssekreterare (missbruk, ungdom)

1

Elevassistent

1

Personlig assistent

1

Socialsekreterare (barn och familj, missbruk, försörjningsstöd, utredning av ungdomars behov)

3

Stödassistent

1

Verksamhetspedagog

1

